

Стефан Трашлиев

УРОЦИ НА ТРЕЙДЪРА МИЛИОНЕР

Как да печелим на финансовите пазари

КНИГА ТРЕТА

СТРАТЕГИЯ ЗА ПЕЧАЛБА

Издава: „Цибрица-2009“
София, 2015 г.

УРОЦИ НА ТРЕЙДЪРА МИЛИОНЕР –
Как да печелим на финансовите пазари
Книга трета – СТРАТЕГИЯ ЗА ПЕЧАЛБА

Авторско право © Стефан Трашлиев, 2015

Българска, първо издание, 2015 г.

© Всички издателски права запазени за „Цибрица-2009“ ЕООД.

Никаква част от изданието не може да бъде публикувана в печатна, електронна или друга форма, освен ако става въпрос за кратки цитати, и то с изрично позоваване на източника.

Целта на тази книга е да представи по популярен начин някои качества, умения, техники и стратегии за постигане на успех в търговията на финансовите пазари. Следва да се има предвид, че авторът няма претенции за пълна изчерпателност по темата, тъй като в тази сфера съществуват различни школи, направления и подходи. Авторът и издателят не се ангажират с никакви правни, финансови и други професионални консултации. Търговията на финансовите пазари е изключително достъпна чрез платформите, които се предоставят от инвестиционните посредници, като резултатите от извършените чрез тях сделки са изцяло за сметка на индивидуалните участници. Авторът и издателят изрично подчертават, че не носят отговорност за каквито и да е последици от използването на съдържането на тази книга.

Издател: „Цибрица-2009“ ЕООД, София 1330, бул. Вардар, бл. 22А,
cibrica@abv.bg, тел. 0894 61 65 56

ISBN 978-619-90264-3-4

Посетете trade4win.info – форекс списание за трейдъри и инвеститори на финансови пазари.

Съдържание:

Досега в уроците на милионера

Въведение

Анализирай без пристрастие!

Бъди казиното, а не комарджията

Вихрушка от пари и очаквания

Трите стълба на бизнеса

Успехът е огледало на характера

One man business

Нейно величество Графиката

Машини за правене на пари?

Пробивите често крият капани

Качи се на трен(д)а!

„Счупената” корекция носи печалба

Апетит за +CO

Разчитай единствено на себе си!

Заключение

За автора:

Досега в уроците на милионера

Първата книга от поредицата „Уроци на трейдъра милионер“ е посветена на **Настройките на ума**. В нея разказвам за моите срещи и разговори с един необикновен човек и истински трейдър милионер.

Неговите разсъждения за нашата професия много ме впечатлиха и затова пресъздавам уроците на трейдъра милионер по същия непринуден начин, по който стигнаха и до мен самия. Може би това е част от тяхната „магия“.

Реших да представя наученото на българските читатели, защото разбиранията на трейдъра милионер са много необичайни. Те са напълно различни от всичко, което бях учил или чел за трейдинга до този момент, но в същото време изобщо НЕ са някаква свръх наука, а са напълно достъпни за разбиране и практическо приложение.

Лично на мен те ми помогнаха да „наместя“ в съзнанието си всички трейдърски знания, които имах до този момент и да ги допълня с ефективна търговска стратегия. Провокираха ме да развия трейдърско мислене и прагматичен поглед върху пазара. В следствие на тази вътрешна промяна, аз успях да рестартирам своя трейдинг и категорично да подобра моите търговски резултати.

Преди да напиша „Настройки на ума“, аз научих, осмислих и приложих върху себе си съветите на трейдъра милионер. С течение на времето, неговите уроците се превърнаха в мой собствен начин на мислене и действие.

* * *

Във **втората книга** от поредицата „Уроци на трейдъра милионер“ фокусът е върху изграждането на трейдърската личност. Заедно с мен, вие присъствате на един корпоративен семинар, на който трейдърът

милионер от първо лице споделя своята концепция за **Програмиране на успеха**.

В типичния си стил Тим представя своите оригинални разбирания - кои са качествата, необходими за постигането на успех, кое отличава поведението на печелившите трейдъри и кое е тяхното „тайно оръжие“.

Според трейдъра милионер, в първоначалния етап от своето израстване, е много важно усилено да работим върху себе си, за да развием нужните качества, благодарение на които да си завоюваме място в малката елитна група на печелившите трейдъри.

Концепцията на трейдъра милионер за Програмиране на успех е изключително ясна и напълно достъпна да усвояване и практическо приложение. Тим има уникалната способност да опростява нещата и да извежда сентенцията от своя опит. Всичко това той представи пред курсистите на семинара, а в книгата е най-важното от неговите лекции.

Има различни начини за постигане на успех в търговия, но много повече са пътищата за постигане на провал или отчаяние. Няма как начинаещият да знае накъде води избория от него път преди да срещне други, които вече вървят по него. Затова ви разказвам за опита на трейдъра милионер, защото той е доказал своя успех.

Напълно съм уверен, че неговият начин на мислене и действие, и особено алгоритъмът за взимане на решения, могат да доведат до успех всеки трейдър, който ги следва.

* * *

Напълно закономерно и естествено, настройките на ума и програмирането на успеха са последвани от **стратегията за печалба**. Тя е представена в настоящата, **трета книга** от поредицата „Уроците на трейдъра милионер“.

Въведение

Пред вас е **третата книга** от поредицата „Уроци на трейдъра милионер“. В нея „издавам“ системата на майстора. Трейдърът милионер споделя своята **стратегия за печалба**, начина, по който анализира пазара и отсява подходящите вероятности. Дава и ценни съвети по отношение на подходящите точки за вход.

По типичния непринуден начин, нашите разговори навлизат в дълбоката и сложна материя на борсовата търговия, за да представят едно необичайно разбиране и осмисляне на пазарната конюнктура. Стратегията за печалба на трейдъра милионер е един своеобразен завършек на неговите уроци и ни учи как да надникнем под повърхността на графиката, за да открием движещите сили и намеренията на умните пари.

Това има огромно практическо приложение за „разбирането“ на пазара и за взимането на адекватни търговски решения, съобразени с доминиращите настроения на пазарните участници. Трейдърът милионер открито разказва за основните пазарни ситуации, които следи и отиграва, но най-голямо внимание отделя на своя фаворит между тях и на рутината, която може да се постигне при неговото използване.

Нашите разговори с Тим отново се случват на един морски бряг, който, сякаш нарочно е подбран, за да бъде в унисон с уроци за печалба. Както обикновено, знаменитият трейдър прави необичайни съпоставки с други сфери на дейност, което и в тази книга изключително образно онагледява различни аспекти от трейдърската работа.

Желая на всички приятно четене и стабилни финансови резултати в борсовата търговия.

Стефан Трашлиев

Анализирай без пристрастие!

Изминаха почти седем месеца от семинара за програмиране на успеха. Веднага след като се прибрах, систематизирах записките си от лекциите в Барселона, „въведох“ алгоритъма за взимане на решения и се заех с усърдията за каляване на характера. Собственоръчно начертах логото на печелившите трейдъри, като написах емблематичната цифра 5% на един голям картон и я оградих с три линии, които се пресичат под формата на триъгълник.

Записах „умереност“ успоредно с лявата страна на триъгълника, „постоянството“ изписах покрай дясната страна, а под основата на геометричната фигура с доста по-големи букви разположих думата „търпение“. Бях убеден, че работата върху трите усърдия е особено важна за изграждането на трейдърската личност. А предвид индивидуалния етап от собственото ми професионално развитие, поставих акцент именно върху търпението.

Това „произведение“ залепих на стената точно над монитора, за да не забравям нито ден, че собственото ми самоизграждане е от първостепенна важност за постигане на професионален успех. Рисунката нямаше никаква художествена стойност, но аз вярвах, че е с огромно практическо значение заради нейната нагледност и натрапчивия начин, по който привлича вниманието ми.

Осъзнавах, че *търпението* е слабото ми място, защото неговата липса личеше почти при всяко отваряне и затваряне на позицията и директно се проектираше върху моята сметка. Постиганите досега финансови резултати най-често можеха да се определят с едно от двете – отрицателни или недостатъчни. Ясно ми беше, че с тази „екипировка“ **НЯМА** да вляза в елитния клуб на печелившите трейдъри и се заех сериозно да се поправа.

Далеч по-малко внимание отделях на другите две усърдия, смятайки, че умереност и постоянство притежавам в достатъчна степен. *Смятах*, че се придържам се към щадящ риск мениджмънт и бях убеден, че в това се състои цялата нужда от умереност, необходима за постигане на трайни успехи. Още по-спокоен бях по отношение на постоянството, наивно считайки, че то се изчерпва с „навъртането“ на часове пред графиката.

В своите лекции на семинара, Тим отдели най-малко внимание именно на постоянството. От само себе си се разбира – разсъждавах аз, - че без постоянство НЕ може да се постигне успех в нито едно начинание. Затова считях, че постоянство аз лично проявявам в предостатъчна степен и смятах за даденост неговото присъствие в моя триъгълник на успеха. Наистина, той беше една аматорска рисунка на стената, но аз много разчитях, че тя ще ми помогне да стана професионален трейдър.

Към този момент НЯМАХ ни най-малка представа, че от професионализма ме дели и още съществено разбиране за трейдърската работа. Верен на своя подход да надгражда, Тим имаше за мен и още една „порция“ от знания, които трябваше да ми създадат концепция за преценка на пазарните ситуации, нещо жизнено необходимо в професионално отношение. Все още аз не познавах една съществена част от уроците на трейдъра милионер – неговата стратегия за печалба.

* * *

Работният ми ден се движи по обичайния си начин, а настроението ми е приятно приповдигнато от задачите, които сам си поставям и изпълнявам. През отворения прозорец се чуват песните на пойни птици, които незнайно как са се заселили в кварталната градинка. Очевидно, цялата природата е подвластна на пролетта.

Удовлетворение ми носят малките победи над себе си. Вече доста успешно се въздържам от преждевременно влизане на пазара и мога да чакам дори седмици наред. Благодарение на това, броят на ударените стопове чувствително намалява, но с този „подвиг“ търпението ми засега се изчерпва.

Заради липсата на достатъчно увереност и поради прекомерно желание да добавям към сметката си, аз затварям без да давам достатъчно време на предварителния ми сценарий да се развие. Това ми създава силно раздразнение, заради „пропуснатите“ ползи, които бих могъл да реализирам ако не съм толкова настървен да кеширам постигнатите вече печалби. От собствения си опит разбирам парадоксалната сентенция на Тим, че печалбите в трейдинга нарастват, когато започнат да ти стават безразлични.

Ходът на делничните ми занимания изненадващо е променен от позвъняването на Еми, която бърза да ме информира за неочаквано обаждане от Флора. Двете често си говорят вечер по скайпа, но явно в случая се касае за някакво събитие с *изключителна важност*.

Имаме покана – започва Еми, - която непременно трябва да чуеш седнал, за да не паднеш от изненада и вълнение:) След тези думи, тя подробно ми разказва каква е идеята, заедно с уговорките, които двете жени вече са направили. Разбира се – допълва тя – довечера подробно ще говорим по скайпа, а Тим ще ти даде и някои указания за пътуването. Но нещата са сигурни и ти още днес можеш да потърсиш и резервираш нашите самолетни билети.

До уговорената дата има твърде малко време и аз наистина веднага се заемам с организация на пътуването до мястото, където имаме покана да се срещнем.

* * *

Микрата се плъзга по магистралата изненадващо добре за микро размера и кубатурата си. Преди по-малко от два часа с Еми кацнахме на летището в Ница, наехме поръчаната предварително кола под наем и с минимално забавяне успяхме да се измъкнем от града. По нашата посока задръстването е минимално, докато насреща има километрична тапа. Отбелязвам този факт, защото само след няколко дни ни предстои да се връщаме и трябва да си заделим повече време преди часа на обратния полет.

Следя табелите, под които профучаваме, за да мога своевременно да се отклоня от магистралата. Движим се успоредно на морския бряг в посока към Италия, а нашата отбивка трябва да е доста близо. Отдалеч забелязвам надписа, който по нищо не се различава от всички останали, но буквите на табелата изписват името на едно място, обвито с ореола на богатство, лукс и висок стандарт. Отиваме в Монако, държавата на милионерите.

Заради данъчното законодателство, към малката територия на средиземноморския бряг се стичат богаташи от целия свят. Поради тази причина местните в Монако са едва 1/6 от всички жители. Да станеш поданик на кралството обаче, съвсем не е лесна и евтина работа. По неписано правило, молбата за гражданство се подкрепя с официално дарение в размер от 1 милион евро. Но дори това не ти гарантира, че ще бъдеш одобрен за поданик на данъчния рай.

Отклоняваме се от магистралата и започваме стръмно да се спускаме. Скоро пред нас се открива гледка, която, лично за мен, предизвиква ефекта „любов от пръв поглед“. Още от тази височина се вижда, че в малкото княжество цари ред, чистота и охолство. А на пристанището е закотвено имущество на по-голяма стойност от brutния вътрешен продукт на някои държави. Някъде сред това множество от яhti е и лодката на трейдъра милионер, където сме поканени да гостуваме.

Накратко казано, предстои ни приключение 4 в 1 – среща с нашите приятели, няколкодневен престой в Монако, нощуване на яхта и кръг от Формула 1. Вълнуващо, очарователно и впечатляващо,... преди още да е започнало.

Тим не е заклет почитател на надпреварите с мощните болиди, но понякога обича да ги посещава заради адреналина и атмосферата, която се носи заедно с „пътуващия цирк”. Най-атрактивно от всички кръгове на Формула 1 е състезанието в града-държава. За няколко седмици луксозните улици се преобразяват и се превръщат в писта за мощните автомобили. Тази трансформация винаги ме е удивлявала, когато съм гледал състезанието по телевизията, но сега ще имам възможност да я видя на живо.

Следвам указанията на Тим, за да стигна до каменния паркинг. Заради ограничената площ и скалистия релеф в малката държава, всяка педя земя е безценна и отдавна заета. Затова от природата се *завземат* нови „пространства”, които тя не е предоставила доброволно. Такъв е случая и с паркинга, където ще оставим колата. Той е изкопан в скала, надвесена над морето и е толкова голям, че в него паркират дори туристическите автобуси.

Безпогрешно намирам паркинга на Флинстоун и паркирам на място близо до парапета. Намираме се под старата част на Монако, в сърцевината на скалния нос, върху който тя е построена. Този нос се разпростира навътре в морето, поради което от паркинга се открива великолепна гледка към града и хоризонта. След кратко съзерцание, се насочваме към асансьора, който пронизва скалата във вертикална посока и ни изкарва на повърхността. За да не се лутаме на непознатото място, горе ни чака нашия универсален екскурзовод Флора. За разлика от своите колеги обаче, тя не е нужно да се обозначава с аксесоар в ръка, защото е цветна и забележима, както винаги.

След сърдечно посрещане, тя ни повежда към пристанището. Нейната помощ наистина е много важна в това отношение. Заради предстоящото състезание се прекрояват не само улиците, но и алеите за пешеходци. На много места вече са поставени високи преградни стени, които скриват старт-финалната линия и частта от трасето край пристанището, където са и най-големите трибуни.

Подготовката за състезанието върви с пълна сила, но Флора ловко намира оставените проходи. Пресичаме пистата и тръгваме покрай закотвените яhti. Не искам да ги описвам, защото само с думи не съм способен да го направя подобаващо. Плъзгам поглед по лъскавите корпуси и очаквам на някоя палуба да забележа характерната фигури на Тим. Той обаче, явно ни е видял отдалеч, защото ни посреща на кея и ни помага да минем по мостика и да пренесем куфарите си.

В сравнение с някои от останалите, лодката на трейдъра милионер е доста скромна, но, обективно, достатъчно просторна за числеността на нашата компания. Мястото за нощуване е голяма привилегия в Монако, особено по време на Grand Prix, когато цените на хотелите са толкова главозамайващо високи, че е по-добре на не ги споменавам. Дневната такса за престой на яхтите в пристанището също драстично се покачва през дните на състезанието, но Тим не изглежда стреснат от този разход:)

Още от пръв поглед фиксирам името върху кърмата. Яхтата на Тим се нарича Lucky Break. Това веднага ме вкарва в размисъл за значението на английските думи, поради което не вниквам достатъчно в „презентацията“ на Флора, докато ни развежда из вътрешността на плаващата къща.

В американския разговорен език словосъчетанието lucky break означава късмет, но дали трейдърът милионер не е вложил и още някакъв смисъл в името на своята яхта? По отношение на lucky преводът е доста еднозначен, но трудно си спомням всички значения на

думата break. Речникът предлага многообразие от възможни преводи, а, заедно с „допълненията“ след думата, смисловите превъплъщения се разпростират на повече от страница.

В трейдърската терминология, с израза break out ние обозначаваме важни моменти в ценовото поведение, когато котировката преодолява някакво важно ниво. Често пъти такива пробиви поставят началото на продължителни движения, което е предпоставка за отварянето на добри позиции. Дали трейдърът милионер отново не си „играе“ с думите, както и друг път се е случвало?

Междувременно Еми и Флора се изгубват по стъпалата надолу, но аз решавам да не ги последвам и се връщам на палубата.

- Знаеш ли, Стив – подхваща тържествено Тим, - намислил съм да продължим с твоето обучение, стига ти самият да го искаш и да си *готов* за нови знания.

- Излишно е да се съмняваш – веднага отговарям аз. - Винаги съм готов да уча от теб, дори и на такова шикозно място:)

- В такъв случай – продължава Тим с усмивка, - предстои ти да научиш неща, които ще предизвикат прелом в твоята търговия и особено в резултатите от нея. Ще говорим за пазар, за вероятности и формули - ще ти разкрия и предпочитаната от мен система за търговия. Всичко това коренно ще измени твоя възглед за трейдинга, ще вкара професионализъм в твоето мислене и ще ти вдъхне увереност в собствените действия.

Тим не е почитател на словесните фойерверки и затова неговите думи ме карат да занемея от изненада, страхотна изненада. Това обаче е само за миг, след което веднага се окопитвам:

- Добре – отвръщам, - но защо трябваше да чакаме толкова време. Защо ме „мъчиш“ почти цяла година, когато аз бях готов да науча всичко това още в Созопол.

- Извинявай, но е грешно да мислиш по този начин. Искането НЕ е равнозначно на готовност. Това е дефект, който имат всички начинаещи.

Всеки трейдър копнее за печеливша стратегия

и аз не се съмнявам, че ти също си жадувал да я научиш. При първите ни разговори обаче, ти беше тотално *объркан*. В главата ти цареше хаос от желаня и реалности, които се смесваха по такъв начин, че ти беше невъзможно да ги отделиш едни от други.

За да можеш да възприемеш и да използваш тази стратегия за печалба, трябва да си „укротил“ порива на желанята и ясно да си даваш сметка за реалните възможности на пазарните ситуации. Да правиш разлика между това, което ти се иска и това, което наистина виждаш върху графиката; между това, което очакваш, и това, което наистина е започнало.

Очевидно, трейдърът милионер напълно съзнателно ме е държал в неведение за своята стратегия, която, без съмнение, е „черешката“ на неговите уроци. Знаейки за нейното съществуване, аз съм щял да подценя настройките на ума и програмирането на успеха, които е препоръчително да предшестват всяка една *сериозна* търговия.

- Желанието за печалба – продължава Тим – е голяма пречка за възприемане на пазарните ситуации. Трейдърът е нетърпелив цената да се придвижи в определена посока, а това го кара да изпреварва реалните събития на пазара и да НЕ чака нужните потвърждения. В резултат на това – твърде често да се оказва от погрешната страна.

- Положението все още ли е толкова отчайващо или забелязваш положителни промени в моето мислене след два „семестъра“, изкарани при теб?

- Много се надявам да си добил много по-обективен поглед към пазара, защото БЕЗ него стратегията, която ще ти разкажа, няма да ти свърши никаква работа.

Напълно съзнателно, почти цяла година отлагах да я споделя с теб, разчитайки през това време да развиеш печелившо мислене, печелившо поведение и едва тогава да ти дам искрата, която ще промени твоята търговия.

През следващите няколко дни – продължава Тим да гали слуха ми – ще довършим много теми, които засегнахме в нашите предишни разговори, ще навлезем в подробности, които „пропуснах“ на семинара за програмиране на успеха и ще ти покажа какви са „жокерите“, които пазарът ПОНЯКОГА сам ни дава. Ще споделя с теб набор от прости правила, с които ще откриваш печеливши пазарни ситуации, ще обсъдим и отиграването на тези ситуации.

Знаеш, аз категорично вярвам, че простите схеми по-успешно работят в нашия занаят. Нужен е обаче продължителен опит на пазара, за да се възприеме това разбиране. В началото всички начинаещи анализират изключително просто. Те нямат никакви познания за пазара и определят посоката на своите демо сделки единствено чрез интуицията си. След като разберат, че този метод не носи никакви трайни резултати, те започват да се обучават и усложняват своя анализ, подобно на „истинските“ трейдъри.

Често пъти – продължава Тим, - процесът на „усъвършенстване“ продължава много дълго време и се смята, че през този период трейдърът придобива богат практически опит. Опитът обаче НЕ е равнозначен на успех. Само по себе си,

трупането на стаж НЕ е гаранция,

че ще постъпиш в клуба на печелившите.

Дори и да станеш много опитен, дори и да овладееш свръхпрецизни методи, капризите на пазара винаги ще успяват да те връщат назад в твоите резултати. Сложното анализиране обременява твоето мислене и НЕ ти позволява да възприемеш пазара в неговата

цялост, да усетиш „логиката“ му и да се възползваш от благоприятните ситуации. За да постигнеш това, трябва да се върнеш към простотата, към здравия смисъл, който всеки носи в главата си.

- Това означава ли – плахо питам аз, - че стратегията за печалба, която ще ми разкажеш, е нещо много просто, което винаги е било пред очите ми?

- Трудността в търговията не е в стратегията за печалба, а в нейното прилагане. Мога да я формулирам само в едно изречение, но за нейното усвояване на практика са необходими много повече време и изразни средства.

Освен това – натъртва Тим, - много е важно да се избегне механичното. Вариантът „ти ми дай стратегията, а останалото си е моя работа“ не проработва на практика. Затова първо трябва да се започне с настройките на ума, да се мине през програмирането на успеха и едва тогава да се усвои стратегията за печалба.

- Искаш да кажеш, че благодарение на уроците при теб съм хванал правилната посока и усвоявам нещата в нужната последователност?

- Знаеш ли, Стив, за да може човек да печели от борсова търговия, трябва да се научи на безпристрастност - да възприема пазара САМО професионално погледнато. Трейдърът е длъжен изцяло да се съобразява с пазара. Неговите мнения и желания нямат НИКАКВО въздействие и следователно трябва да се „изключат“ при взимането на търговски решения.

- Това е много лесно за разбиране, но доста трудно се прилага на практика – отвръщам аз.

- През цялото време

пазарът ни дава шансове

да станем успешни трейдъри, като ни убеждава във верността на горното правило, но НЕ всички трейдъри са

готови да приемат своята *подчинена роля* в трейдинга. Затова опитът и успехът не са едно и също нещо. Съществената разлика между двете е способността да се заработва дългосрочно. А това може да стане само, когато започнеш да следваш пазара.

- Как мислиш, има ли начин трейдърът да стане успешен изведнъж? Да прескочи болезнения етап на загубите и директно да влезе в елитния клуб на печелившите?

- Теоретически това е възможно само чрез приемането на нечий чужд опит. Срецаш някой наистина успешен трейдър, взимаш наготово неговите принципи за пазара и стриктно прилагаш неговия набор от правила за търговия. На практика обаче уменията за постигане на успех НЕ се предават по този начин. Те не са папка с файлове, които можеш да копираш от главата на майстора и да очакваш да започнат да работят. Умението за дългосрочна печалба може да се оприличи на инсталирането на компютърна програма – от файловете и командите се създава нещо ново, което „заживява” в твоята „операционна система”.

- Разбирам – примирено отвързвам аз, - колкото и да ни се иска, прескачането на етапи от трейдърското развитие не е възможно.

- Точно това искам да ти кажа. Еволюцията обаче НЕ е достатъчна. Нужен е и

прелом във възприемането на пазарните ситуации.

Трейдърът трябва да загърби егото си, а това за никого не е лесно. Нормалният стремеж на всеки човек е да изпъкне, не само пред другите, но дори и пред самия себе си. Това обаче пречи за взимането на добри търговски решения. Подвластен на собствените си желания, мнения и убеденост, трейдърът прави избори, които повече му *харесват*. Така той не може пълноценно да се възползва от възможностите, които

пазарът понякога дава, а действа предимно съобразно своите субективни възприятия.

- Така е, Тим, но ние хората все пак не сме машини. Всичко, което „виждаме“ е субективно.

- Нека не задълбаваме във философската страна на субективизма. Ясно е, че нашите преценки за пазара винаги са субективни, така е за всички трейдъри. Някои обаче са по-малко субективни от други и тези, по-малко субективните, чакат пазарът да ЗАПОЧНЕ да прави някакво движение, а не го изпреварват, окрилени от собственото си очакване. Пазарът никога няма да ни даде 100% гаранция за успех, но, позовавайки се на *личните* си очаквания, трейдърите губят и малкото предимство, което понякога имат.

Личното мнение и желание трябва да бъдат изхвърлени като аргумент в професионалната преценка на ситуацията. Вземи например спортните залози. Бизнесът на букмейкърите се крепи на прецизното определяне на коефициентите, върху които клиентите залагат. Нали не се съмняваш, че тези букмейкъри също са хора и имат своите пристрастия? Техните коефициенти обаче НЕ отразяват желанието им за победа на един или друг отбор, а реалното съотношение на силите, по поредица от обективни критерии. Именно на основание на този обективен превес се определят и коефициентите на спортните залози, а не от субективни фактори, които изкривяват преценката и ни карат да приемаме желаното за по-вероятно.

- Дали и клиентите им действат по същия безпристрастен начин или все пак някой от тях определя своите залози според клубните си предпочитания?

- Успешните трейдъри – продължава Тим, без да навлиза в догадки - НЕ залагат като запаленковци, а се съобразяват САМО със съотношението на силите. „Изрязали“ са личните си очаквания и НЕ разчитат на пазара да изпълнява техните прогнози. Не се обзалагат какво ще започне в следващия момент, а търпеливо

чакат то да започне и отварят позиция в посока на неговото продължение.

- Така, както го казваш, звучи напълно ясно и лесно изпълнимо. Защо обаче на практика, успешните трейдъри, които правят това просто нещо, са толкова отчайващо малко? В това ли се състои стратегията за печалба, която всички се стремим да открием?

Не успявам да получа отговор на този въпрос, защото Флора се задава от тесните стълби и ме приканва да сваля багажа в нашата каюта. Двете с Еми са приключили с опознаването на яхтата и на дневен ред е първата туристическа обиколка *преди пистата напълно да е превзела улиците на града*. Времето в Монако обаче е доста по-топло, отколкото на тръгване от България, и е наложително да се преоблечем в по-леки дрехи.

Още веднъж накратко:

Печалбите в трейдинга нарастват, когато започнат да ти стават безразлични.

~\$~

Искането НЕ е равнозначно на готовност.

~\$~

Опитът НЕ е равнозначен на успех. Трупането на стаж НЕ е гаранция, че ще постъпиш в клуба на печелившите.

~\$~

Сложното анализиране обременява твоето мислене, не ти позволява да възприемеш пазара в неговата цялост, както и да усетиш неговата „логиката“.

~\$~

Трудността в търговията не е в стратегията за печалба, а в нейното прилагане.

~\$~

Много е важно да се избегне механичното изпълнение на стратегията за печалба.

~\$~

За да може човек да печели от борсова търговия, трябва да се научи на безпристрастност, и да възприема пазара САМО професионално погледнато.

~\$~

Мнението и желанието на трейдъра нямат НИКАКВО въздействие върху последващите движения на цената.

~\$~

Много трейдъри НЕ са готови да приемат своята подчинена роля в трейдинга.

~\$~

Опитът и успехът не са едно и също нещо. Съществената разлика между двете е способността да печелиш дългосрочно.

~\$~

Прескачането на етапи от трейдърското развитие не е възможно да се случи.

~\$~

Личното мнение и желание трябва да бъде изхвърлени като аргумент в професионалната преценка на ситуацията.

~\$~

Успешните трейдъри са „изрязали“ личните си очаквания и НЕ разчитат на пазара да изпълнява техните прогнози.

~\$~

Бъди казиното, а не комарджията

Не се задържам за дълго в каютата. Сменям набързо дългите панталони с къси, махам връхните дрехи, обувам сандали и се връщам на палубата. Намирам Тим, излегнат на един шезлонг, излъчващ спокойствие, както обикновено. Разполагам се в съседство с него, тъй като не е ясно колко ще трябва да почакаме.

- Пригответе ми подарък – казва трейдърът милионер и ми подава малък бележник с мека кожена подвързия и фина метална химикалка, закачена на една от кориците.

- Чудесно е, че ваканцията започва с приятни изненади – отвръщам аз и приемам с благодарност луксозните аксесоари. – Сигурен съм, че ще има какво да запишвам в него.

- Дори много повече, отколкото предполагаш – отвръща Тим съвсем насериозно. - Ще ти кажа много важни неща, ще говорим за математика в трейдинга, ще си запишеш формули, както и практически съвети.

Всеки, който се устремил към търговия на финансовите пазари, е привлечен от възможността да увеличава парите си. Какви са обаче начините за получаване на печалба? Да купиш евтино, за да продадеш скъпо или да продадеш на висока цена, за да купиш после на по-ниска? Знае го всеки, но НЕ това е верният отговор.

Както и при всяко друго нещо, резултатът в търговията е разликата между приходите и разходите. Увеличението на нашата сметка обаче идва САМО от позициите, които затваряме на печалба, докато графата с разходите е доста по-дълга. В нея освен загубите, които неизбежно ни съпътстват, са спредът, суапът, лихвите и комисионните, които плащаме на инвестиционния посредник.

От тази гледна точка, *започваме* играта с отрицателен резултат. Като правило, този факт се игнорира от трейдърите, защото всеки е убеден, че може да обърне нещата в своя полза. Увереност за това ние получаваме от пълната свобода, която имаме на пазара. Можем да отворим и да затворим позиция във всеки момент, когато пожелаем, можем да държим под контрол своите загуби и да определяме колко искаме да спечелим.

С други думи, разполагаме с достатъчно „инструменти“ да променим нещата в своя полза и с реална възможност да реализираме сумарни печалби в по-голям размер от допуснатите загубите плюс другите разходи, които задължително имаме. Практическата реализация на тази възможност обаче е съвсем друго нещо.

Ти самият, след като реално търгуваш вече от няколко години, с какво „преимущество“ се опитваш да постигнеш печалба на пазара? Сподели го с мен в няколко изречения, за да поразсъждаваме и да преценим дали то е работещо или не.

- Най-общо казано – синтезирано предавам своя начин на търговия, - чрез различни методи и теории правя прогнози за предстоящата промяна на цената и отварям позиции, когато очаквам последващо движение в едната или другата посока.

- Това е ясно – отвръща Тим, - но къде тук е твоето преимущество, с което очакваш да спечелиш повече, отколкото си готов да загубиш?

- Разбирам, питаш ме какво е съотношението R:R, към което се придържам.

- Да речем, че е така! Би ли могъл да ми разкажеш какви са обичайните тактическите схеми, които трейдърите използват в това отношение?

Приемам тези думи като поредния риторичен въпрос и не правя опит да отговоря, но Тим ме подтиква да пусна в употреба новия си бележник и аз записвам в него:

1. $sl > tp$
2. $sl = tp$
3. $sl < tp$

- Така е – казва Тим, - с различни вариации в стойностите на sl и tp , именно това са трите възможни схеми, защото четвърти вариант просто няма.

Любопитно ми сега да чуя твоя коментар за всяка от схемите и да науча по коя от тях ти самият търгуваш?

Не успявам да отговоря, защото Еми и Флора са вече на палубата, готови за разходка. Затова „изключваме“ трейдърската тема и тръгваме.

Около басейна пред пристанището са изградени внушителни трибуни, а улицата, успоредно на кея, вече е добила отличителните белези на автомобилна писта. Хващаме надясно покрай масивните мантинели и аз с любопитство надничам, за да видя как са монтирани, без да е нарушена уличната настилка. Оказва се, че профилите, които крепят ограждащите жезела, са забодени на точно определени места в края на уличното платно. Отворите са предварително подготвени и влизат в употреба само за нуждите на Grand Prix. През останалото време са покрити с правоъгълни метални капачки и са почти незабележими, подредени покрай бордюра.

Еми и Флора вече са поели напред, затова прекратявам инженерните си проучвания и тръгваме след тях. Тим крачи мълчаливо, а коженият бележник в ръката ми ме подсеща, че имам въпрос за отговаряне.

- Номер 1 е класическата схема – започвам аз. – Тя се препоръчва почти навсякъде в статиите, учебниците и обученията и се ползва най-масово от трейдърите. Въплъщава правилото: „Режете загубите и дайте на печалбите си да растат!“ Най-често се препоръчва и се ползва съотношение 1:3 между риск и профит. В този случай, на нас ни е достатъчно да спечелим 3 от 10 сделки, за да имаме положителен финансов резултат.

Схема номер 2 е по-малко популярна и рядко се ползва от трейдърите. При еднаквата „отдалеченост“ на риска и профита, вече ни трябва 6 от 10 успешни сделки, за да сме на плюс в резултата.

Третата схема – продължавам аз – се счита за най-рискова, тя е екстравагантна и сравнително непопулярна. При нея трейдърът се „съгласява“ на по-голяма загуба, отколкото е печалбата към която се стреми и, лично за мен, тя е доста некомфортна от психологическа гледна точка. Съотношенията между отдалечен sl и близък tp изискват да сме твърде безпогрешни. При 3:1 например, трябва да ”познаем” 8 от 10 сделки, за да разчитаме на някаква минимална печалба.

- Чудесно – проронва Тим безизразно, - обясняваш го като по учебник, а сега ми довери към кой модел ти лично се придържаш в своята практика?

- Както сигурно пролича, моето предпочитание е към първият модел. Това, според мен, е най-разумният подход – трейдърът да се стреми към печалби, по-големи от загубите, които допуска. Така шансът за увеличение на сметката *силно* „натезава” на негова страна...

Продължавам гласно да разсъждавам в този дух и убедено да защитавам *класическия* модел за съотношение между sl и tp. Междувременно правим още един десен завой. По тази улица мантинелите още не са поставени, но капачките показват, че тя също ще стане част от пистата на Grand Prix.

- Къде си научил всичките тези полезни неща – със същия безизразен тон ме пита Тим, след като търпеливо ме изчаква да завърша.

- Още на първия семинар, където разбрах какво е търговия на финансовите пазари. Но същият подход се препоръчва и почти навсякъде другаде. А и е съвсем логично – няма как да постигнеш дългосрочен успех, без да минимизираш загубите и да позволиш на печалбите да растат.

- При теб самия дългосрочният успех получава ли си на практика?

- Все още не, но с твоя помощ се надявам да го постигна – отговарям аз с типично угодническа фраза.

- Странно, защо очакваш моята помощ, след като разполагаш с такъв *великолепен* метод да „пребориш“ капризите на пазара – иронично отвръща Тим.

- Очаквам да споделиш с мен своята стратегия за печалба – подсецам го аз, в случай, че забравил. – Ето, подарил си ми и луксозен бележник, където да я запиша.

- И това ще стане – отговаря спокойно трейдърът милионер, - но по-напред трябва да се разделиш със заблудата, в която си изпаднал. Тя може да се характеризира само с две думи, които действително е полезно да си запишеш.

Тим спира, изчаква ме да отворя бележника и отчетливо заявява:

Измамно преимущество!

След това продължава с бавна крачка. Тръгвам и аз. Еми и Флора са взели доста преднина в изкачването нагоре по улицата и е добре да не ги изпускаме от поглед, тъй като платното прави завой наляво.

- Винаги съм ти казвал, Стив – подхваща трейдърът милионер, - че за да напреднеш в нашата професия, трябва да разсъждаваш със собствената си глава. С банално мислене и шаблонни знания успешен трейдър НЕ се става! Прецени сам: възможно ли е да се „възползваш“ от някакво вероятно събитие, каквото е изменението на цената, като варираш с размера на stop loss и take a profit. Съотношението между тези две величини е нещо твърде второстепенно, за да ти донесе преимущество на пазара...

- Не очаквах да чуя това от тебе – прекъсвам го аз озадачен. – Не мога да си представя, че ти самият търгуваш без предварителен разчет колко си готов да загубиш и каква печалба очакваш.

- Забрави за малко разчетите, загубите и печалбите, за да се съсредоточим върху основното, най-основното, което правим на пазара.

- Анализираме пазарното движение – отговарям аз без замисляне.

- Точно така – съгласява се Тим, - анализираме, прогнозираме и проверяваме своята прогноза. Това правим на пазара като трейдъри. Всичко останало е второстепенно. Какъв е размерът на позицията, колко загуба сме готови да преглътнем и каква е потенциалната печалба – предлагам ти с всичко това засега да не се занимаваме. Търговските действия на всеки успешен трейдър се подчиняват на някаква базова идея и това е ОСНОВНОТО, което трябва да си изясним.

Приготвям се да запиша базовата идея и, без да спирам, отварям кожения бележник, но Тим подхваща темата отдалече:

- Единственият начин да отиграваме някакво изменение на цената е като предварително сме допуснали, че то ще се случи. На какво разчитаме за своята прогноза? Хубаво би било да имаме кристално кълбо, чрез което да виждаме напред във времето, но такова НЕ съществува. Затова вървим по друг път - придобиваме теоретични знания и практически опит. Благодарение на тях изучаваме и се стремим да открием определени пазарни ситуации, при които имаме доминираща вероятност за движение в една от двете посоки.

С други думи, ние отиграваме *своето очакване* за някакво по-вероятно събитие. Когато нещо е по-вероятно да се случи, имаме положително очакване за него и обратното – когато вероятността за случване е по-малка, очакването е с отрицателен знак. От тук нататък с теб ще си говорим само за

положителното очакване,

както и за майсторството при откриване на ситуации с положително очакване.

- Това не е ли нещо, което е ясно на всеки, който търгува?

- ... но е препъни камъкът за болшинството от трейдърите. Защо се получава така? Защо нещо, толкова просто и разбираемо, е толкова трудно да се приложи на практика?

Очевидно трейдърът милионер изстрелва тези риторичните въпроси без да очаква да им отговарям. Освен това съм леко озадачен от устрема, с който нашите дами навлизат в тунела, който е по пътя ни. Доста неугледно бетонно съоръжение, за да го включваме в обиколката на луксозния град. И доста шумно, заради колите, които профучават през него. Вярно, това е емблематичният тунел, който е част от трасето на Grand Prix, но все пак ние не сме заклетни поклонници на състезанието. Както и да е, продължаваме да ги следваме, доверявайки се на нашия универсален екскурзовод Флора.

Тротоарът навлиза в сянката на тунела, а течението ни залива с облак от изгорели газове. Отдясно са подредени някакви магазинчета, но не им обръщам внимание, защото сме ускорили крачка, за да настигнем момичетата. Преди това обаче, на пътя ни се изпречва автомат за сувенирни монети, който свети на тъмния фон. Те са напълно тематични с мястото, където се намираме, защото изобразяват болид, който „излита” от тунела. Захранвам автомата с нужното количество от единната европейска валута и се сдобивам с голяма „златна” пара за спомен от града и времето, когато съм го посетил.

През това време Еми и Флора са се загубили от погледа ни, но Тим е наясно с маршрута и ме повежда към малък проход, водещ извън тунела. Следват стълби, които ни извеждат отгоре, а тук обстановката е коренно различна. Точно срещу нас блести луксозен магазин на световна марка, вдясно са разпръснати

палми, а улицата и тротоарите са нереално чисти. Въпреки това, всичко е истинско – Еми и Флора са застанали недалеч и съзерцават красивата гледка към морето

- Това вдясно е входа на операта – посочва Тим към една великолепна стара сграда, но аз съм зашеметен от обстановката и не отговарям, – а в същата сграда е и Старото казино.

- Искаш да кажеш, че това знаменитото казино Монте Карло – възкликвам аз веднага и устремявам поглед нататък.

След малко, в пълен комплект, тръгваме по стерилно чистата улица, наречена „Авеню Монте Карло”. Тя обикаля отстрани разкошната сграда и ни отвежда до импозантния вход. Тук Еми и Флора вадят личните си карти заедно с няколко банкноти и ни връчват дамските си чанти. „Излишно е да ползваме гардероб, след като вас и без друго няма да ви пуснат вътре”- казват те и решително „хлътват” в храма на късмета.

Всъщност това е самата истина. Етикетът е много важен за Grand casino, а дрескодът на мъжете е изключително строг. Освен входната такса, чиито размер е в зависимост от залата, която се посещава, строги портиери изискват да се легитимираш и стриктно следят за външния вид на посетителите. Както обстановката, така и церемониите поддържат духа на аристократизъм, настанил се тук още от средата на 19 век, когато сградата е открита. Затова двамата с Тим се отдалечаваме от входа на казино Монте Карло и се насочваме към зеления оазис наблизо.

- Едва ли има по-подходящо място в Европа – подхваща с усмивка трейдърът милионер, докато се разполага на една пейка с лице към входа, - където да си говорим за положителното очакване. Казината са най-емблематичният пример за това как математическото предимство може да се превърне в гарантирано печеливш бизнес.

Отварям бележника и се приготвям да водя записки, предполагайки, че това е увертюра към стратегията за печалба, която трейдърът милионер ще ми разкрие.

- Чии са, според теб, луксозните автомобили, паркирани встрани от входа на казиното – пита ме Тим?

Там действително са подредени няколко главозамайващо скъпи марки, сякаш специално излъскани за продуктово позициониране. Очевидно обаче, богатството на техните собственици НЕ е нараснало повече от културата им, защото колите по никакъв начин НЕ препречват входа на сградата пред тълпата от туристи, които влизат и излизат през масивните дървени врати.

- Някой може да допусне – отговаря си Тим, - че те са на щастливците, спечелили главоломни суми в игралните зали. И това е напълно реалистично, защото късметът може да ти се усмихне с шест и дори със седем цифрени суми. Но въпреки това, аз съм поклонен да мисля, че свръх луксозните автомобили принадлежат на собствениците на казиното. Навсякъде по света това са едни много богати хора и богатството им методично нараства, защото тяхната печалба НЕ зависи от късмета, а е поверена на математиката.

Всеизвестен е фактът – продължава трейдърът милионер, - че коефициентите за определяне на печалбите осигуряват минимално математическо предимство за казиното. Да вземем за пример рулетката. Всички премии върху залозите са изчислени на базата на 36 числа, но в действителност цифрите, които могат да се паднат са 37, а някъде и 38. Така, едната или двете 0, които реално присъстват на масата, „работят” предимно в полза на банката.

Например, печалбата на едно число е 36 пъти върху залога, докато вероятността то да се падне е $1/37$ или $1/38$. По подобен начин стоят нещата и при кратните залози – на 2, 3, 4 и повече числа.

- Това ли е причината, според теб, казиното дългосрочно да е винаги на печалба? Тази $1/37$, като

математическо предимство, ми се струва твърде дребна за основа на такъв колосален бизнес.

- Твърде е дребна, за да се игнорира от клиентите и достатъчно голяма, за да донесе солидни печалби при огромен оборот.

- Тази схема удивително ми прилича на нашите взаимоотношения с брокерите на финансови услуги. Те винаги печелят от нашите сделки, благодарение на малките спредове, лихви и комисионни, заложен в правилата на играта.

- Вярно е, че прилича – съгласява се Тим, - но приликата е привидна. Брокерите са САМО посредници между нас и другите играчи на пазара. Но те НЕ участват като страна в нашите сделки. Всички ние, играчите на пазара, го захранваме с парите, които залагаме, а брокерите само печелят от размяната на тези пари помежду ни.

- Все пак много от колегите трейдъри подозират, че някои брокери прибират за себе си нашите загуби, като не изнасят сделки ни...

- Моят съвет – веднага ме прекъсва Тим - е да НЕ се настройваш по този начин, защото подобни подозрения винаги трябва да се гледат и от обратната страна. Няма никакво значение къде отиват загубите ти, когато си загубил. Започни трайно да печелиш и, ако НЕ срещаш проблем да си теглиш парите от брокера, какво те интересува дали той ти ги плаща от джоба си, щом подозираш, че такава е неговата схема.

За да търгуваме на пазара – продължава Тим – ние се нуждаем брокерите, техните платформи и заемните средства, които безпроблемно получаваме. В този смисъл, те са наши партньори в трейдинга, а това е техният бизнес. Вярно е, какъвто и да е резултатът от нашите отворени позиции, посредникът ВИНАГИ печели. Но това НЕ го прави наш враг.

Препоръчвам ти да възприемеш еврейският принцип: „Не ме интересува какво ще спечелиш ти,

единственото важно за мен е какво ще изкарам аз и дали това ми е изгодно.”

- Страхотна защитна реч за брокерското съсловие – вметвам аз с усмивка.

- Така изглежда – сериозно отговаря Тим, - но моята пледоария цели защита на трейдърското съсловие от това да си създава негативно отношение към посредниците, без които НЕ можем да търгуваме.

Брокерът НЕ е отсрещната страна в търговията – повтаря Тим за затвърждаване. - Той НЕ е врагът, който иска да ти вземе парите. Всъщност, такъв враг изобщо НЯМА. Грешно е човек да възприема търговията на пазара като единоборство с някой друг. Нямах никаква рационална причина да мразиш отсрещната страна, която се е облагодетелствала от твоята загуба. Най-вероятно това е някоя институция, гигантска корпорация или фонд, които търгуват с огромни обеми и просто *ломитат* нашите дребни суми, когато сме ги заложили в неправилната посока.

За да станеш добър трейдър, Стив – набляга трейдърът милионер, а аз го записвам в бележника си, -

не търси заговор, а се съсредоточи върху пазара!

След тези думи Тим млъква, а аз се заглеждам към фонтана пред нас. Той изглежда като водна полусфера, получена от стотици струи. Всички те са насочени от периферията към някаква точка високо по средата, където се събират и падат надолу. Едва сега забелязвам, че дюзите са толкова прецизно насочени и настроени, че нито една струя не нарушава съвършенството на водния купол.

Нашите „комарджийки” все още не са се появили пред входа на казиното и затова връщам разговора към основната тема:

- Всичко това е много интересно, Тим, но не ми е ясно с какво знанията за математическото предимство

на казиното могат да ни помогнат в трейдърската практика?

- Много е хубаво, че ме питаш, защото в това е зародиша на стратегията за печалба.

При споменаването на думата „стратегия“ аз инстинктивно се хващам за химикалката, което не остава незабелязано за трейдъра милионер и спонтанно ни кара да се разсмеем.

- В своите действия на пазара – подхваща сериозно Тим, - трейдърът обичайно се идентифицира с играча в казиното. Той следи развитието на играта и много често участва, разчитайки на късмета си. „Крайно време е цената да направи корекция“ – мислят някои трейдъри и смело отворят позиция в обратната посока. „Вече пет хвърляния не се е падала първа дузина“ – си мислят някои играчи на рулетка и слагат голям чип на числата от 1 до 12.

Подобен начин на мислене се подклажда от вероятностния характер на събитията в казиното и на пазара, и от твърдата убеденост на много хора, че, щом нещо не е случвало дълго време, вече е много вероятно това да стане буквално в следващия момент.

За съжаление истината НЕ е такава. На рулетката, шансът да се падне всяка една от дузините винаги, на всяко хвърляне, е $12/37$ или респективно - $12/38$. И върху тази вероятност никакво влияние НЕ оказват предишните печеливши числа, на които топчето по напълно случаен начин се е спирало досега в играта. Безстрастна математика, върху която играчът НЕ може да повлияе!

- Доколкото знам, обръщението на цената НЕ можем да го „измерим“ с никакви дробни числа и то наистина може да се случи във всеки един момент...

- ... или неизвестно кога по-късно – допълва и ме прекъсва трейдърът милионер. – Паралелът между трейдинга и рулетката НЯМА за цел да съпоставяме вероятностите при едното и при другото. Но е повод да поразсъждаваме за

изкривяването на очакванията.

- И трейдърът и комарджията – продължава Тим след като ме изкачва да запиша, - влагат емоции в своите действия и това се *калкулира* в техните очаквания към конкретната ситуация. Комарджията вижда *увеличена* математическата вероятност и това го кара уверено да залага. Трейдърът пък добавя от себе си към статистическата вероятност и тя, *напълно необосновано*, нараства в ума му дори до 100%.

Затова всеки трейдър много ясно трябва да си даде сметка, че личното очакване е *различно* от статистическото очакване. Именно това е и основната отличителна черта на успешните трейдъри. За разлика от останалите, те се доверяват на статистическата вероятност, а не калкулират своите желания или нежелания към развитието на пазара. Мога да ти гарантирам, че категорично ще подобриш своите резултати, когато напълно „изключиш” личните си очаквания и се довариш САМО на статистическите данни.

- Готов съм веднага да изпълня този съвет, стига да установя къде е границата между личните и статистическите очаквания?

- Вторите са безпристрастен математически продукт на продължителен емпиричен опит, *сухи цифри*, без грам трейдърски желания и емоции. Те са резултат от дългогодишни чужди и твои наблюдения на пазара и отчитат повторемостта на пазарното поведение при определено стечение на обстоятелствата. Има множество ситуации и модели, за които е установено, че дават преобладаваща вероятност за движение в едната от двете посоки. Това са проценти, изчислени върху данни от миналото, които са много достоверен коефициент за предстоящия развой на нашите позиции.

Бедата е, че повечето трейдъри НЕ могат безпристрастно да „видят” ситуацията с положително

статистическо очакване, а през очилата на собствените си желания откриват „миражи“ върху графиката. Миражите обаче НЯМАТ коефициента на реалните ситуации, а очакванията, които трейдърите възлагат на тях, драстично се различават от постигнатите резултати.

- Добре, Тим, всичко това е много хубаво, но как да „изключим“ субективното възприемане на пазарните ситуации и да започнем да ги виждаме като безпристрастен статистически коефициент?

- Добрата новина е, че трейдърът може да смени парадигмата в мисленето си и да бъде казиното, а не комарджията.

- Никак не се учудвам, че нещата са изцяло в наша власт:) Изречени от теб, промените в трейдърското мислене винаги изглеждат магически лесни – достатъчно е само да си сменим настройките на ума и готово! Но все пак, как е възможно трейдърът да бъде и играчът, и казиното едновременно?

- Е, това НЕ е *лесна* работа и поради тази причина малцина успяват да го постигнат. За разлика от комарджията, който, по правилата на играта, винаги е с отрицателно математическо предимство срещу банката, трейдърът може да контролира своето поведение и да участва САМО в ситуациите с положително статистическо очакване, които пазарът понякога му дава. Именно в тези епизодични моменти на пазара трейдърът може да се ползва от предимството, върху което се крепи бизнеса на всяко едно казино - един колосален бизнес, стъпил върху едно мъничко предимство.

- Това звучи гениално просто, сякаш е Айнщайнова формула за успех в трейдърската професия – заключавам аз докато записвам в бележника. – Странното е, че го научавам едва сега, след като години наред чета и се образувам. Защо нещо толкова фундаментално и важно НЕ се знае масово от трейдърите? Защо всички тръгваме да гоним миражи, вместо да се концентрираме САМО върху „бонусните“

моменти на пазара? Дали сме пропуснали тези уроци или те просто липсват в класическото обучение?

Тим търпеливо ме изчаква да завърша записките и монолога си и леко се усмихва, вероятно на факта, че влечението към риторичните въпроси се е прехвърлило и върху мен.

- Така е, колега Стив – подхваща той след като се „връщам“ в разговора. – Това наистина е фундаменталният принцип, аз твърдо се придържам към него и това е моята

базова идея за търговия.

Обективното положително очакване в дългосрочен план непременно води до положителен финансов резултат. Но това е вярно само и единствено, когато очакването наистина е обективно. В казиното обективността идва от теорията на вероятностите, докато в трейдинга – от статистически установената повтораемост.

Затова моята работа на пазара – повтаря Тим още веднъж - е да откривам и да отигравам САМО ситуации с *положително статистическо очакване (+CO)*.

- Добре, Тим, ясно е, че всеки шанс, различен от 50:50 дава превес за един от двата варианта, но какъв е процентът, който РЕАЛНО може да ни свърши работа?

- За да научиш отговора на този въпрос, ти предлагам, двамата с теб да си направим една проста хазартна игра:) Имам в мен едно зарче, ти ще бъдеш играчът, а аз – банката. На всяко хвърляне на зарчето твоят залог ще бъде по 100 евро. Като ще приложим следното правило: печелившото число е 5 и всеки път, когато то се падне, банката ще ти дава премия, колкото е заложената сума. Когато обаче НЕ се падне петица, ти ще реализираш загуба и банката ще прибере твоя залог.

- Финансовите пазари не са ли ти достатъчни – възкликвам аз с престолено възмущение, - че искаш да забогатяваш и на мой гръб:)

Трейдърът милионер обаче е съвсем сериозен, бърка в джоба си и ми подава зарчето, с което предлага да играем. Поглеждам го за миг и веднага възкликвам:

- О-о-о да, в този случай естествено, че съм готов да участвам!

- С едно нормално зарче подобна игра е напълно безсмислена за теб, но с „дефектното“, което държиш в ръцете си, правилата стават изключително примамливи. Както забелязваш, върху моето зарче цифрата пет е на четири от страните, а на другите две страни са числата едно и шест. Очевидно е, че вероятността да се падне петица е два пъти по-голяма отколкото това да НЕ случи. Следователно, шансът да спечелиш е категорично на твоя страна. Каква ще бъде в конкретния случай твоята стратегия за игра?

- Ще се старая да направя колкото се може повече хвърляния – с готовност отговарям аз.

- А колко време си готов да играеш?

- Изобщо няма да спирам, докато има отсрещна страна, готова да плаща при тези условия.

- Виждаш ли – смее се Тим, - нямаш никакви скрупули да забогатееш в такава несправедлива за банката игра.

- Остава само някой да я организира и да я финансира – отвърщам аз.

- За радост на всички „безскрупулни“, такава игра съществува и тя се нарича търговия на финансовите пазари.

- Тим, това звучи много хубаво, страхотно би било с този неподозиран „трик“ да постигаме успех и на финансовите пазари! Дълбоко уважавам твоето умение да опростяваш нещата, но в този случай ти надминаваш дори самия себе си! Как можеш да сравняваш борсовата търговия с хвърляне на някакво си зарче?!

- Съгласен съм, че играта с „дефектното“ зарче няма нищо общо с борсовата търговия, но този модел е много полезен, за да илюстрира колко мощен инструмент е предимството да се отиграват ситуации с положително очакване. Простата сметка показва, че в нашия случай шансът да се падне петица е почти 67 %, но това ти беше достатъчно да заявиш, че при такава вероятност си готов да играеш, докато има кой да плаща.

Разбирам, Стив, сега ти си скептичен към примера, който ти давам, защото двете неща са коренно различни. Докато при зарчето, вероятността е една и съща на всяко хвърляне, благоприятните шансове в борсовата търговия трябва да се открият от самия трейдър. Вярно е, че положителното очакване на финансовите пазари не е математически изведено, но аз те уверявам, че доста успешно можем да се доверим и на статистическите данни.

Преди години проведох един бутиков семинар с трейдъри, посветен положителното очакване, и специално поръчах тези зарчета, за да онагледа своите разсъждения. Тогава срещнах дори много по-яръстна съпротива от твоята, но се надявам, че ще мога да убедя и теб, както се случи с колегите на семинара. Така че, това *дефектно* зарче е специално за теб. Приеми го като символ как *несправедливото предимство*, което пазарът ПОНЯКОГА ни дава, може да се превърне в гарантирано успешна трейдърска стратегия за печалба.

Тим млъква, а аз прибирам символа на несправедливото предимство, макар че все още НЕ мога напълно да обхвана всички видове положителни очаквания, които трейдърът милионер ми представи през последния час. Озадачен съм от паралела с казиното и особено от символиката с „дефектното“ зарче, но засега приемам всичко това на доверие. А и е време да посрещнем нашите дами, които излизат от казиното, украсени със щастливи усмивки.

Още веднъж накратко:

Ние, трейдърите, започваме играта, наречена борсова търговия, с отрицателно финансово предимство.

~\$~

С банално мислене и шаблонни знания успешен трейдър НЕ се става!

~\$~

Анализираме, прогнозираме и проверяваме своята прогноза - това правим на пазара като трейдъри.

~\$~

Търговските действия на всеки успешен трейдър се подчиняват на някаква базова идея.

~\$~

Като трейдъри, ние отиграваме очакването за някакво по-вероятно събитие.

~\$~

Казината са най-емблематичният пример за това как математическото предимство може да се превърне в гарантирано печеливш бизнес.

~\$~

Не ме интересува какво ще спечелиш ти, единственото важно за мен е какво ще изкарам аз и дали това ми е изгодно.

~\$~

Брокерът НЕ е отсрещната страна в търговията, той НЕ е противникът, който иска да ти вземе парите.

~\$~

Нямаш никаква рационална причина да мразиш непознатите, които са се облагодетелствали от твоята загуба.

~\$~

Не гледай егото си, а се съсредоточи САМО върху пазара!

~\$~

В своите действия на пазара, трейдърът обичайно се идентифицира с играча в казиното.

~\$~

Повечето трейдъри НЕ могат безпристрастно да „видят“ ситуациите с положително статистическо очакване.

~\$~

Категорично ще подобриш своите резултати, когато напълно „изключиш“ личните си очаквания и се довариш САМО на статистическите данни.

~\$~

Трейдърът може да смени парадигмата в мисленето си и да бъде казиното, а не комарджията.

~\$~

Положителното очакване в дългосрочен план непременно води до положителен финансов резултат.

~\$~

Вихрушка от пари и очаквания

Еми и Флора внасят оживление в спокойствието на зеления оазис и мигом „изгонват“ нашия задълбочен разговор за положителните очаквания. Вместо това, пускаме в действие фотоапаратите, за да запечатаме своето присъствие на това култово място и на красивата обстановка наоколо.

Казино Монте Карло е обградено с разкошен парк, направо разточителен на фона на оскъдната територия на княжеството. Засадени са десетки тропически видове, водата присъства в невероятни форми, а терасите „висят“ буквално над морето.

Докато ходим наоколо и щракаме с фотоапаратите, научаваме и любопитни подробности от вътрешността на Grand casino. Една през друга нашите дами ни разказват за залите вътре – Салон на Ренесанса, Европейски салон, Бялата зала, Салон на грациите, на американските игри и особено зала Гран, *най-красива от всички* в аристократичната сграда.

- Разбира се, направихме си удоволствието и да поиграем – тържествено обявява Флора.

- Но удоволствието е още по-голямо, когато печелим – добавя Еми и гордо показва оригинален Кеш тикет от Атриума със слот машините.

На малкото картонче, издадено от Grand casino, е отпечатана неговата стойност и внушителен штрих код, което му позволява да бъде осребрено или използвано за нов залог. Но тъй като в случая стойността му не е чак толкова голяма, може да послужи и за сувенир, каквото явно е намерението на Еми.

След кратката фото-културна пауза, Флора ни повежда към съседната сграда, на която има надпис Café de Paris. Наивно смятам, че идеята е да се почерпим с тонизираща напитка, но истинският замисъл става ясен веднага щом влизаме. Оказва се, че вътре има още едно казино, коренно различно от предишното.

Ярки светлини и мигащи цифри с много нули те примамват навътре, а високотехнологичните слот машини са като декор от Междувездни войни. Дори и без особено въображение, човек се почувства като пътешественик между галактиките.

- Това е едно от най-знаменитите места на Монако – авторитетно обявява Флора, - а заради липсата на дрескод и вие ще бъдете *допуснати*.

След тези думи, двете дами потъват в „космическата станция“, а двамата с Тим сме оставени на волна програма. Това е много добре, защото силно се нуждаем от едно кафе, а и с нетърпение чакам да продължим разговора.

Преди това обаче, вниманието ми е привлечено от странно прозрачно съоръжение, подобно на многостенна телефонна кабина. Отвътре има още един прозрачен цилиндър е, а на пода между тях са разхвърляни банкноти. Приближавам, за да го проуча, и точно в този момент един от посетителите влиза във вътрешния цилиндър, а служителят затваря вратата след него. В следващия момент се чува шум от вентилатори и банкнотите между двете прозрачни прегради започват да се носят във въздуха. Човекът бърка в два кръгли отвори пред себе си и се опитва да хване и да задържи колкото се може повече от вихрушката пари, които се носят във всички посоки пред погледа му. След около минута вентилаторите спират, парите се „утаяват“, а играчът излиза навън с печалбата, която е успял да хване.

„Точно като нашата работа на финансовите пазари“ – мисля си аз, докато се сдобивам с чаша кафе и се настанявам на малка масичка срещу трейдъра милионер.

- Знаеш ли, Тим – подхващам аз, - доколкото разбирам, вихрушката на финансовите пазари НЕ е само от пари, но и от очаквания. И докато „финикийският“ вихър има способността да ни замайва главата, торнадото от очаквания може направо да ни

отнесе. Затова искам да си запиша всичките разновидности и трансформации на очакванията, за които ми разказваш.

- Много е важно да го направиш – съгласява се Тим,
- защото правилното разбиране на очакванията е предпоставка да се научиш да ги използваш в своя полза. Започни първо с определението:

Очакването е нашата прогноза за някакво вероятно събитие.

Сам разбираш, че предвид случайния характер на това, което предстои да се случи, очакването се измерва с някакъв процент на вероятност. Когато тази вероятност е 50 на сто, очакването ни е напълно неутрално и шансът за случване и за НЕслучване в дългосрочен план е напълно еднакъв.

- Ясно е също – бързам аз като начинаещ пред майстора, - че, когато вероятността стане по-голяма от 50 процента, имаме *положително очакване*.

- Напълно вярно – потвърждава Тим, - но задължително трябва да се отчете:

За кого работи положителното очакване?

Дадох ти за пример казиното – продължава трейдърът милионер, - където положителното очакване е в полза на банката. По правило, комарджиите разполагат с отрицателно очакване и разчитат САМО на късмета си, за да го преодолеят. Да разгледаме залозите на рулетка от типа „или-или” – черно / червено, четно / нечетно. Привидно шансът за случване и за НЕслучване на всеки един от тези залози изглежда 50 %, но фактически това НЕ е така.

- Заради нулата, която работи за банката?

- Тази 1/37 дава *математическо предимство* на банката. Лесно могат да се изчислят шансовете на залозите „или-или”:

за случване – $18/37 = 0,486$ или 48,6 %

за неслучване – $19/37 = 0,514$ или 51,4 %

Аритметиката показва, че математическото предимство на банката, която печели при НЕслучване, е почти 3 процента. Какъв е изводът? В дългосрочен план играчът е обречен да губи.

- Добре – съгласявам се аз, - математическото предимство на банката ми е ясно, но дай да преминем към търговията на финансовите пазари. Не разбирам как трейдърът може да смени парадигмата и започне да търгува от позицията на казиното, а не на комарджията? Ти самият казваш, че по причина на спреда, суапа, лихвите и комисионните, ние НЯМАМЕ предимство да спечелим. Това не ни ли поставя по подразбиране в позицията на играча в казиното?

- Вярно е, че за осъществяването на своята търговия ние имаме разходи към нашия брокер, а по причина на спреда започваме с минус всяка сделка. Но това е само един дебит от нашата сметка, който НЯМА нищо общо с каквото и да е предимството по отношение на очакването за изхода от позицията.

Много е важно да го разбереш, защото в трейдинга брокерът НЕ е страна във вероятността за изпълнение на твоя сценарий. Тук ти НЕ се съревноваваш нито с брокера, нито с някой друг, а САМО с процента на успеваемост, който различните ситуации съдържат в себе си.

Наистина, брокерът участва в играта, но вероятностите на пазара НЕ са му подвластни. Ако използваме отново примера с казиното, то инвестиционният посредник НЕ е в ролята на банката, а по-скоро на крупнето, комуто даваме бакшиш за всяка сделка. Приеми го по този начин и не слагай брокера в сметките. Той НЕ участва в трейдърската стратегия за печалба, а само изпълнява твоите поръчки. Резултатите

ти НЕ зависят от него, а само от решенията, които самият взимаш.

- Добре – отвръщам аз, - забравяме за брокера и за разходите, които имаме към него и преминаваме към най-трудния въпрос: Как формираме своето предимство на пазара? Как се сдобиваме с положително очакване, подобно на банката? Очевидно е, че в трейдинга НЕ работим с фиксирани вероятности и следователно НЕ можем да разчитаме на математическо предимство, каквото си е осигурила банката в казиното. В такъв случай, с какви козове можем да постигнем положителното очакване, което ще ни постави в облагодетелстваната позицията на казиното?

- Сигурен съм – подхваща отдалече Тим, - че отговорът на този въпрос си го научил още в първите си уроци по трейдинг. Той се съдържа в базовите принципи на ценовото движение, изведени от твоя колега, журналистът Чарл Дау. Макар и създадена през 19 век, неговата теория за пазара е залегнала в основите на техническия анализ и „работи“ безупречно и до ден днешен.

Най-голямата беда на трейдърите – акцентира Тим - е усложняването. Наивно се счита, че съществуват някакви свръхзнания, способни да обяснят и предвидят изцяло пазара. Вследствие на това, трейдърите полагат свръхусилия да изучат ВСИЧКИ теории и стратегии за търговия, но, повярвай ми, това е свръхбезсмислено и напразно.

- Твоите разсъждения за усложняването изобщо не ме изненадват, Тим. Ти винаги си афиширал простотата като принцип за анализ и търговия на финансовите пазари. Но кое от това, което съм научил още в първите си уроци, ми дава положителното очакване, с което мога да печеля на пазара. Не си спомням нищо, свързано с вероятности и предимство.

- Сигурен съм, че преди да ме срещнеш – продължава Тим, - ти също си бил увлечен от сложните теории и стратегии и си се стремил да станеш свършен

анализатор. Опитвал си всевъзможни индикатори в търсене на „сигурния“ сигнал, броил си вълни на различни времеви рамки и жадно си поглъщал всяка нова книга и обучение. Потънал в цялата тази сложност, ти си забравил простичките принципи на Дау, които, без съмнение, се намират в някои от първите ти записки. Разрови и непременно ще ги намериш.

- Може и да е така, но не знам за какво говориш – сричам аз като ученик, който не си е научил урока...

- Колкото и сложно да говорим за пазара – продължава трейдърът милионер, - в основата на всичко стои единна теория за движението на цената и това е теорията на Дау. Всички помнят неговото определение за тренд, но в сянка остават трите принципа от неговия пазарен модел, които са в основата на техническия анализ. Те са толкова кратки, прости и фундаментални, че си струва ОТНОВО да ги запишеш:

- *пазарът отчита всичко;*
- *цената винаги се движи в някаква посока;*
- *историята се повтаря.*

- Това наистина са неща, които знае всеки трейдър – казвам аз, като вдигам глава от тефтера.

- Знае ги, но подценява тяхната значимост, устремен към сложните теории. В тези три принципа обаче се съдържа цялата същност на пазара, от тях може да се изведе и най-мощната стратегия за печалба.

Тим спира за момент и отпива от бирата си. Независимо, че е средата на май, горещината в Монако предразполага към лятното питие, особено ако не си замаян като мен от ранното ставане, пътуването, обстановката и впечатленията.

- Какво, според теб, означава принципът, че историята се повтаря?

- Така, като ме питаш, започвам да се обърквам – колебливо отговарям аз. – Отлично знаем, че всеки момент на пазара е уникален, но от друга страна, в

класическия технически анализ търсим фигури, които да отиграваме: триъгълници, флагове, глави с рамене и т.н.

- А каква е причината за търсенето на тези фигури?

- Причината е, че продължението на цената след излизането от тези фигури в повечето от случаите е предвидимо и ние можем да се възползваме от него.

- А кой е факторът, който създава тази предвидимост?

- Емпиричният опит, натрупан на пазара.

- Готово – възкликва Тим с най-великодушния си тон, - ето че сам „откри“

статистическото предимство.

Подобно на математическото очакване – обяснява трейдърът милионер, - което се базира на теорията на вероятностите, в търговията на финансовите пазари ние можем да „разчитаме“ на статистическо предимство, базирано върху натрупаните емпирични данни в съчетание с принципа: „Историята се повтаря“. Това е и плоскостта, върху която можем да откриваме и отиграваме пазарни ситуации с +CO.

Отлично знаеш, че много от фигурите, за които спомена, предлагат доста висок процент на успеваемост. Търгуването на всяка една от тях те поставя в ситуация на *статистическо предимство*, подобно на играта със зарчето, което е в джоба ти...

- Виж, Тим – прекъсвам го аз, - объркан съм от това, което ми казваш. Не се съмнявам в твоите разсъждения, но опитът ми показва съвършено друго нещо.

Очевидно е - обяснявам, - че играта с „подправеното“ зарче дава категорично предимство на този, който залага на петица. Вероятността да се падне числото 5 е почти 67%, срещу 33 на сто да се падне нещо друго. Разликата между двете числа дава значително математическо предимство в размер на почти 34 процента – 11 пъти по-голямо от предимството на банката в казиното.

В същото време, на теория, за някои от графичните фигури статистиката дава и над 70% „гаранция“, но в трейдърската ми практика, този процент се стопява, а заедно с него и сметката ми. Отиграването на най-популярните модели е в арсенала на всички начинаещи трейдъри, но в резултат повече губим, отколкото печелим. Това означава ли, че НЕ правим нещата както трябва? Или, може би, имаш предвид други фигури и ситуации с още по-високо +СО?...

Тим търпеливо ме изчаква да излея недоумението си и да поставя всички въпроси, които ми идват наум, и, едва след като спирам, продължава:

- Виж, Стив, +СО не действа толкова безотказно, колкото неговия събрат – положителното математическо очакване. В този смисъл играта с „подправеното“ зарче НЕ е точен еквивалент на стратегията за печалба, а само я *символизира*, за да ти покаже механизма, по който „гарантирано“ можеш да заработваш на пазара.

Има обаче съществена разлика. При зарчето можеш да си *абсолютно* сигурен, че, ако направиш, примерно, хиляда хвърляния, 667 пъти приблизително ще се падне петица, а само около 333 пъти ще излезе друго число. Поради тази причина, в играта с „дефектното“ зарче печалбите от залозите на петица са гарантирани. Това е така, защото при ЛИПСА на външни фактори, теорията на вероятностите действа точно и безотказно. Постоянна величина е и стойността на положителното математическо очакване.

Съвсем различно е при търговията на финансовите пазари. Тук НЕ можем да игнорираме външния фактор, защото именно от него практически зависи реализирането на статистическото очакване. Този външен фактор сме самите ние. Само със своите действия можем

да „раздвижим“ статистическите данни,

които е запечатала графиката, и те да се пренесат като резултат в нашата сметка.

Въпросът е как трейдърите можем да „накараме“ +CO да се превърне в положителен поток от пари. Истината е, че това твърде много зависи от *субективния фактор*. Зарчето в джоба ти казва: „Възможно е да се печели на финансовите пазари, стига да намериш и да добре да използваш ситуациите с +CO“. Но от там нататък всичко зависи от теб самия и твоите действия като трейдър.

НЕ очаквай в трейдинга нещата да са лесни и прости. „Дефектното“ зарче ти представя един идеален модел, при който резултатът директно произлиза от положителното математическо очакване и практически е равен на него. В трейдинга такова равенство няма. Тук +CO е само една теоретическа предпоставка, която НЕ се реализира напълно в практиката.

В наша власт е да видим и да използваме ситуациите с +CO, но пред процента на тяхната успеваемост винаги стои коефициента на нашите

умения за практическа реализация.

Това е един субективен коефициент на полезно действие, който е индивидуален и различен при всеки трейдър. Излишно е да те убеждавам – продължава Тим, - че практическата реализация е основният фактор за резултатите от нашата работа. Видя го нагледно и преди малко – стотици банкноти хвърчат между двете стени на кабината, но само от играча зависи колко от тях ще успее да хване.

Във всяко едно поприще – подхваща отдалече трейдърът милионер, - хората достигат най-общо до три нива на своите умения. Винаги има една група от аутсайдери, за които казваме, че „мъчат“ работата или са срам за професията, а в спорта – те са в края на класирането.

На противоположния полюс са хората, постигнали high level. Във всяка човешка дейност има една малка група, достигнала висше майсторство. Това са най-добрите професионалисти, гениалните творци, факирите в своята работа. В много случаи за открояване на тази елитна прослойка се използва дори специално наименование. В шахмата това са гросмайсторите, най-добрите музикални изпълнители се наричат виртуози, а сред летците и автомобилните пилоти се открояват асовете.

Болшинството обаче са извън тези две категории, те се намират в златната среда. Това са професионалистите, които съвместно си вършат работата, хората, постигнали задоволително ниво на умения и станали добри в това, което вършат. Тук са и спортистите, които заемат средата на класирането.

- Не е ли така и в нашата професия. Ти самият казваш, че трейдърите се делят на губещи, печеливши и йо-йо.

- Така е – контрира Тим, - с тази разлика, че в трейдинга

нищо по-ниско от high level НЕ ти върши работа.

Във всички останали дейности само аутсайдерите НЕ са за завидане, докато средното ниво преживява доста добре. Нашата професия обаче има смисъл само ако дългосрочно печелиш на пазара.

- Напълно вярно – потвърждавам аз, - но това НЕ означава да стенеш виртуоз и никога да не грешиш, не е нужно да си ас и да владее висш пилотаж, нито пък да си гросмайстор или да побеждаваш във всяко състезание.

- Наистина – съгласява се Тим, - квалификацията за елитния клуб на печелившите трейдъри е да започнеш методично да увеличаваш своята сметка. В този смисъл, всеки дълготраен положителен резултат ти дава

членство в клуба, но затова се изискват гротмайсторски умения...

- и високо КПД – добавям аз.

- Важно е да имаш предвид, че, както при машините, така и в трейдинга, този коефициент винаги е по-малък от 1. НИКОИ не е напълно перфектен, за да използва пълния капацитет на +CO. Дори професионалните трейдъри НЕ могат да го направят. Наистина при тях коефициентът може да достигне 0,9, дори 0,95, но при начинаещите той е много, много по-нисък.

Да вземем за пример фигурата „глава и рамене“. Погледни на графиката и ще се убедиш, че в много случаи при обръщането на тренд цената е нарисувала точно тази фигура. Същата конфигурация може да се намери и вътре в корекции, но дори и тук при повечето от случаите движението след нея е изпълнило консервативния таргет, който посочват учебниците. Следователно, статистиката е категорична – „глава и рамене“ има висок процент на успеваемост.

Да приемем, че разглежданата фигура е със CO = 80 %. Това казва безпристрастната статистика, но нека да видим как влияят индивидуалните умения върху реалните резултати от тази чудесна фигура? Ще го направим като умножим статистическата успеваемост на фигурата със субективния коефициент (СК) на различни категории трейдъри.

Ето как се справя един професионален трейдър:

$$0,9 \times 80\% = 72 \%$$

Аритметиката показва, че макар и по-малко от CO, статистическото предимство на професионалния трейдър остава достатъчно високо и му дава шансове да печели в 72 на сто от случаите. А това е резултат, дори по-добър от този на зарчето в джоба ти.)

Каква обаче е ситуацията при начинаещите трейдъри? Колко, според теб, е техният СК? Но нека да оставим абсолютно начинаещите и да разгледаме

трейдърите със средни умения. Да приемем, че след много обучение и усилия, техният коефициент надмине средното ниво и достигне 0,6 - 0,7. Да видим, достатъчно ли е това?

$$0,6 \times 80\% = 48 \%$$

$$0,7 \times 80\% = 56 \%$$

- Какъв е твоят коментар на тези цифри – пита ме Тим, след като записвам?

- Йо-йо – кратко отговарям аз, притиснат от безмилостната аритметика.

- С други думи – подчертава трейдърът милионер, - нагледно виждаш, че СО не се проектира директно в резултата от нашата търговия, а се „пречупва“ през индивидуалния СК, с който трейдърът реално търгува. Именно на тази намалена стойност на СО можем *евентуално* да разчитаме да се „пренесе“ в нашите резултати. Математически казано, за всеки трейдър индивидуалното

$$\text{статистическо предимство} = \text{СО} \times \text{СК}$$

- Чудесно – възкликвам аз, - очаквах да науча с *какви козове можем да постигнем положителното очакване* в своята търговия, а се оказва, че ситуацията с +СО съвсем НЕ са достатъчни. Защо ли не се учудвам:), че разковничето за успех отново е в нас самите, наречено в случая „субективен коефициент“.

- Може и да ти е смешно, но е ТОЧНО така – отвръща Тим напълно сериозно. – А и е свършено просто: повишаваш собствения си СК, съсредоточаваш се САМО върху пазарни ситуации с висок процент на СО и полученото в резултат статистическо предимство е твоята доживотна членска карта за елитния клуб на печелившите трейдъри.

След тези думи трейдърът милионер замълчава, за да ми даде възможност да ги асимилирам, осмисля и да

приема тяхното революционно значение за трейдърския успех.

„От една страна – мисля си аз, - формулата е гениално проста, но от друга – изглежда твърде трудно приложима в нашата ежедневна „работа“ на пазара.“ Независимо, че сме във вихрушката на парите и емоциите, ние трябва да се научим безпристрастно да „калкулираме“ своите очаквания за пазарните ситуации.

*Какъв е начина да „изключим“ пристрастията си?
Как да повишим субективния си коефициент, с който „участваме“ в уравнението?*

Кои са ситуацияите с най-високо положително статистическо очакване?

Как да се ограничим и да участваме САМО при подходящи ситуации?

Все въпроси, които ще ми позволят да приложа на практика стратегията за печалба. А срещу мен е човекът, който разполага с правилните и проверени отговори.

Колкото и да подминаваме този факт, в трейдинга НЕ можеш да си осигуриш дългосрочна печалба ако си по-малко от много добър. Теоретически това го знае всеки трейдър, но на практика го прилагат само майсторите от high level. Ако искаш да станеш част от тях, трябва непременно да се научиш при някой от тях. Благодарен съм на Фортуна, че ми дава тази възможност.

Макар да се обучавам при Тим почти цяла година, аз все още не мога да се освободя от търсенето на панацея за постигане на успех в трейдинга. Явно е, че желанието за лесни и универсални решения дълбоко е пропило в нашата психика и ние наивно вярваме, че чудесата могат да се случат БЕЗ нашето участие.

Практиката обаче е най-яркият КОРЕКТИВ в това отношение. Търговията на финансовите пазари всеки ден ни учи, че трябва да разчитаме само на себе си.

Учи ни, че само и единствено ние сме отговорни за резултатите, които постигаме. Какво ще успеем да вземем от пазара, си е чисто субективна работа, която твърде малко зависи от нашите желания, а основно от това какво реално правим, за да реализираме тези желания.

Още веднъж накратко:

Правилното разбиране на очакванията е предпоставка да се научиш да ги използваш в своя полза.

~\$~

В трейдинга ти НЕ се съревноваваш нито с брокера, нито с някой друг, а САМО с процентът на успеваемост, който различните ситуации съдържат в себе си.

~\$~

Брокерът НЕ участва в трейдърската стратегия за печалба, а само изпълнява твоите поръчки.

~\$~

Най-голямата беда на трейдърите е усложняването.

~\$~

Подобно на математическото очакване, което се базира на теорията на вероятностите, в търговията на финансовите пазари ние можем да „разчитаме” на статистическо предимство, изразено в принципа, че историята се повтаря.

~\$~

Само и единствено ние трейдърите можем да „накараме” +CO да се превърне в положителен поток от пари към нашата сметка.

~\$~

В трейдинга нищо по-ниско от high level НЕ ти върши работа.

~\$~

Ако искаш да станеш част от майсторите в high level, трябва непременно да се учиш при някой от тях.

~\$~

Трите стълба на бизнеса

След като приключват своето „пътешествие“ във футуристичното казино, нашите дами се присъединяват към нас и по време на късния обяд научаваме от Флора някои любопитни подробности за малката държава.

Монако е с площ по-малко от 2 кв. км и на нея живеят почти 36 хиляди жители – разказва тя. – Въпреки това, тук има цял дворец, почти 900 офиса на международни компании, консулства на 66 страни, повече от 50 банкова клона, голям спортен комплекс със стадион и дори гара.

Градът-държава се състои от четири квартала. Монако-вил е „кацнал“ върху скалата. Това е старият град, където са дворецът на принца, катедралата и Океанографският музей. Там днес ви посрещнах – пояснява Флора. – Ла Кондамин е зоната на пристанището и бизнеса, Фонтвил е жилищно промишлен район, който, за да се развива, завзема територия и от морето, а Монте Карло, където се намираме в момента, е курортен център и квартал на казината.

Официалният език в Монако е френският, във френския шампионат играе и неговият футболен отбор. Княжеството не е в Европейския съюз, но за платежно средство си ползва евро. Френското „влияние“ се усеща и в архитектурата: най-известната сграда, например – обявява Флора и посочва наляво към казино Монте Карло, - е по проект на Шарл Гарние, който е архитект и на Парижката опера.

* * *

След импровизирания обяд под тентата на Café de Paris, напускаме Pîaca du Casino и тръгваме по булеварда на изящните изкуства за да направим *задължителните 1000 крачки след ядене*. По-правилно обаче би било, булевардът да бъде наречен на

изящните магазини, тъй като наоколо са представени най-реномираните световни модни марки.

Ясно е, че споменатият брой крачки ще бъде справедливо разпределен между многобройните бутици и Еми и Флора веднага се устремяват напред. Двамата с Тим ги следваме от разстояние. Без да губя време, връщам темата на разговора:

- Запомнил съм твоята сентенция, Тим, че успехът НЕ е фантазия, а е формула. А формулата отпреди малко е гениална в своята простота и направо е достойна за Нобелова награда по трейдинг:) Налага се обаче да ми дадеш и допълнителни разяснения върху нея.

- Изобщо не се притеснявай, Стив. Не съм и мислил да те оставя само с тази „гола“ формула. Наистина, тя илюстрира моята базова идея за търговия. Но реално приложение в нашата работа има една друга формула...

- Искаш да кажеш, че това е само началото?

- Преди да продължим, първо трябва да разгледаме някои съвсем практически въпроси, без които НЕ можем да *отключим* „вратата на успеха“.

- Надявам се от тях да науча причините защо начинаещите НЕ можем достатъчно да оползотворим благоприятните ситуации. Съгласен съм, че пазарът предлага САМО ограничен брой ситуации с +СО, приемам също, че много от тях са показали в миналото 70 и дори повече процента на успеваемост. Но въпреки, че всички трейдъри ги знаем и умеем да ги откриваме на графиката, мнозина трудно стигаме дори и до йо-йо квалификация, да НЕ говорим за елитния клуб. В какво се коренят пречките за това?

- Гледал ли си филми за казина – ме пита Тим, сякаш отклонявайки се от темата?

- О, да, „Лас Вегас“ е един от любимите ми сериали – отвръщам аз, знаейки, че този въпрос НЕ е случаен.

- Чудесно! В такъв случай си наясно кои са трите стълба на хазартния бизнес.

Нищо не отвърщам, защото недоумявам как от един развлекателен жанр може да се получи такава важна информация. Тим обаче не ме кара дълго да се чудя и бързо ми дава готовия отговор:

- *увеличаване на клиентите;*
- *намаляване на кражбите*
- *отстояване на математическото предимство.*

- Ето това са трите неща – тържествено обявява трейдърът милионер, - с които основно се занимават Ед и компания във филма. Аниматорите държат клиентите край игралните маси, а охраната пази казиното от обирджии и се грижи математическото предимство винаги да е на страната на банката.....

- Искаш да кажеш – уточнявам аз, - че, освен да бъде казиното, трейдърът трябва да изпълнява и основните функции на персонала в казиното:)

- А как иначе – смее се трейдърът милионер. - След като си се хванал на хорото, трябва да го играеш както трябва.

- Добре де, а по какъв начин охраната се грижи за математическото предимство. Та нали то е заложено още в правилата на играта?

- Така е, но много от играчите правят опити да го „отнемат“ от банката – въздействат върху топчето с технически средства, подменят зарове, броят карти, все неща, които им дават временно математическо предимство пред казиното.

- Ясно, подобни комарджийски методи би следвало да отпаднат от нашия арсенал като трейдъри, ако искаме да имаме предимство като казиното?

- С разума си трейдърът разбира, че има ситуации, които го поставят в благоприятната роля казиното и му дават статистическо предимство да печели. Със своите действия обаче твърде често той се изявява като крадец, измамник и лош аниматор.

- И вреди на собствените си интереси.

- Възприемайки се повече като играч, отколкото като *притежател на бизнес*, трейдърът се опитва да „измъкне“ своята печалба от пазара, вместо уверено да стъпи на статистическото предимство и да остави печалбата САМА да дойде при него. Работата на трейдъра НЕ е да гони печалбата, а да НЕ се краде, да НЕ мами сам себе си и да действа методично и последователно.

- Метафората ти е много хубава, Тим, но как практически печалбата САМА ще дойде при нас. Аз я чакам вече повече от две години, но тя явно ходи някъде другаде, а при мен наминава твърде рядко.

- Обърни се към аниматорите и охраната си, само те могат да ти помогнат – с усмивка отговаря трейдърът милионер, след което сериозно продължава. - Има няколко субективни причини, които пречат на трейдърите да превърнат +СО в реално статистическо предимство и, респективно, в положителни финансови резултати. Първата от тях е, че

трейдърите НЕ отиграват САМО ситуации с +СО

Това са неизбежните грешки на растежа – продължава Тим. – Те се дължат както на непознаване на моделите с +СО, така и на недисциплинираност. Като резултат - начинаещите много често отиграват „миражи“ на графични фигури или ситуации, в които са „сигурни“, че нещата ЩЕ се случат именно както им се иска.

Честото прилагане на тези грешки драстично смъква процента на СО и трейдърът губи статистическото си предимство. Когато излезем ИЗВЪН моделите, доказали висока успеваемост назад във времето, ние отиваме към равни шансове сценарият да стане или да НЕ стане.

Вариант на същата грешка – продължава трейдърът милионер - е

„изпреварването“ на модела.

Преди цената да е показала какво има намерение да прави, всяко мислено дорисуване НЕ е нищо повече хазартно предположение. Когато „изпревариш“ завършването на модела, твърде е възможно да попаднеш в ситуация моделът изобщо да НЕ се изпълни. В момента на входа, на теб ти се струва, че отиграваш някакъв модел с висока успеваемост, но в действителност САМО се обзалагаш с пазара. По този начин изпреварващото отваряне на позицията „изяжда“ статистическото предимство на трейдъра.

Има „специалисти“ – предупреждава Тим, - които убеждават начинаещите, че съществуват по-прецизни методи на анализ, позволяващи ранен вход в НЕзавършилия модел. Тези „специалисти“ нанасят

големи поражения върху начинаещите трейдъри,

които следват техните съвети. Лошото е, че те обикновено са много умели в продажбата на своите „знания“, а хората често бъркат красноречието с истината.

- Ясно, мамим и ощетяваме самите себе си поради незнание и прибързани действия.

- И това не е всичко – продължава Тим. – Има трейдъри, които направо КРАДАТ то самите себе си. Какво друго е неразумният риск мениджмънт? Да отвориш крана на собствената си сметка и да й позволиш да изтича повече отколкото се пълни може да доведе само до изпразване и до нищо друго.

- Това ми е добре познато – с крива гримаса добавям аз, - но нали все пак парите в акаунта са нашето средство за производство. Яйцата, които трябва да счупим, за да направим омлет.

- Всички трейдъри го докарват откъм счупването, но малцина правят омлет, с който да се хранят.

- Дали вече съм достатъчно *пораснал*, за да говорим за риска – питам аз, визирайки реплика на Тим от нашия разговор на покрива на Старата корида в Барселона.

- Както и тогава ти казах – отвърща Тим, без да отбелязва моята паметливост, - управлението на риска е важна част от практикуването на трейдинга и непременно трябва да поговорим и по този въпрос.

Но сега искам да открия и още една основна причина, поради която трейдърите НЕ успяват да извлекат максимално статистическо предимство от успешните модели, които пазарът понякога предлага. Това е

липсата на постоянство.

След като включи постоянството като едно от усърдията на семинара за програмиране на успех, Тим отново го споменава, този път като препъни камък на стратегията за печалба. Недоумявам, какво специално има в това качество, че е толкова важно за нашия успех в трейдинга.

„Вярно – мисля си аз, - постоянството е една от най-важните човешки добродетели, но желанието да постигнем печалба на финансовите пазари дава достатъчно „гориво“ за поддържане на нашата упоритост като трейдъри.“

- Ще ти обясня това, ползвайки за пример зарчето в джоба ти. Очевидно е, че при него шансът да се падне петица е два пъти по-голям отколкото това да не се случи. Въпреки голямото математическо очакване обаче не можем да разчитаме, че появата и непоявата на петица ще се редуват непрекъснато в последователност 2 към 1. Много е възможно да имаме дълги серии от петици, както и продължителни периоди, през които да излизат другите две числа. В дългосрочен план обаче реалният дял на излезлите петици максимално ще се доближи до 66,7 процента. Следователно, за да можем да разчитаме на вероятността, трябва да направим

много на брой опити, за да се редуцира влиянието на моментните отклонения.

- Искаш да кажеш, че така трябва да правим и като трейдъри - да отиграваме колко се може повече ситуации с +CO? Смяташ ли, че HE сме достатъчно старателни в това отношение?

- Ти ще ми кажеш – отвърща веднага Тим.

Ще ми се да отговоря положително на този въпрос, но, връщайки се мислено назад в моите трейдове, виждам, че съм пропускал и много фигури, които перфектно са отработили. Аз обаче съм се въздържал да вляза на позиция поради недостатъчна увереност или стрес, предизвикан от предишни загуби.

- Вместо да се ровиш в паметта си, погледни си статистиката и тя безпристрастно ще ти каже.

- За каква статистика говориш, Тим – питам аз, като ученик, забравил да си напише домашното.

- Не водиш ли статистика на своята търговия. Дори и най-простата:

видял / отиграл / постигнал

Очевидно е, че HE го правиш, след като толкова изненадано ме питаш. Тогава не се и учудвай, че HE знаеш накъде вървиш и дали изобщо се движиш към успех или към разоряване.

- Водя си такава сметка – правя опит да се измъкна аз – и в нея си записвам печалби и загуби, както и текущото състояние на сметката.

- Същото автоматично го прави и търговската ти платформата – в историята на сметката се намират всички тези данни. Но аз HE говоря за това, а за пълна статистика на твоята търговия - идеи, изпълнения и резултати.

Необходима ти е статистика, която да ти даде представа за това как работиш, както и за

качеството на твоя трейдинг.

Единствено сухите цифри ще ти кажат дали ставаш по-добър или нищо не се променя. Ти си като фирма без счетоводство. Вторачил си се в „производствения“ процес, купуваш скъпи материали, произвеждаш евтина продукция, допускаш много брак и се чудиш защо капиталът ти намалява.

Навел съм глава към земята, засрамен от пропуските в моята работа. Смятах, че отдавна съм готов на науча стратегията за печалба, а се оказва, че работя „на парче“, без да осмисля и да обхвана цялостно собствения си трейдинг.

- Наричаш се трейдър – не спира Тим – и смяташ, че това е същото като да си граф, лорд или някакъв друг благородник. Получаваш си рентата от именията и единствената ти грижа е да разхождаш титлата си в обществото.

- Трейдърската работа далеч не е толкова безметежна – правя опит да се пошегувам аз, но това не спира трейдъра милионер.

- Виж какво, Стив,

трейдингът е тежък и сериозен бизнес,

прилича на игра, но това е игра на живот и смърт. И проблемът НЕ е, че ще нулираш един или два депозита. Това, само по себе си НЕ е страшно. Страшното е да не се правиш сметката, да не знаеш накъде отиваш и дали вървиш напред или назад.

В живота може и да си Стив-умника, но на пазара ти си Стив-трейдър, което НЯМА нищо общо с това за какъв се мислиш и какво си постигнал в някаква друга сфера. Ако искаш да преуспееш в този бизнес, забрави за себе си, „изключи“ егото си и започни да смяташ.

Графиката се усвоява сравнително лесно и просто, но нейното „разчитане“ НЕ е достатъчно. Важни са и куп други неща, които зависят само от теб и от никой друг. За да станеш успешен трейдър НЕ е достатъчно да си

велик анализатор, това дори НЕ е чак толкова необходимо. Важното е да влизаш, да отиграваш и да излизаш така, че сметката ти да е повече на плюс, отколкото на минус.

- А какво да правя с емоциите?

- Приеми, че твоята цел е просто цифра, положителна цифра, безчувствен резултат от едно уравнение. По пътя към изпълнението на тази цел има само цифри: +СО на търсените модели; брой печеливши и губещи сделки; средни печалба и загуба; общи приходи и разходи; безпристрастни статистически данни за реална успеваемост на всяка конкретна идея и трейд. Всичко това е индивидуалната стойност на твоя СК и от това зависят твоите лични резултати върху обективното, което се случва на пазара.

Когато успееш да възприемеш този подход към собствената си работа, всичките ти проблеми ще изчезнат. Само и единствено цифрите, които са от другата страна на уравнението, имат значение за това каква цифра ще излезе накрая – положителна или отрицателна, малка или голяма.

Разбери, Стив – натъртва трейдърът милионер, - за крайният резултат от твоя трейдинг няма никакво значение дали някаква ситуация на пазара ти харесва или НЕ ти харесва и дали даден сценарий искаш ли НЕ искаш да се случи. Единствено важни са преценките, изборите и действията, които извършваш.

Тим млъква. Двамата бавно продължаваме да следваме нашите дами, които методично опознават актуалните модни тенденции в магазините на световните марки, а с такива магазини този квартал на Монако изобилства. Любителите на луксозните превозни средства също има какво да изучават. Малката държава буквално е като автомобилна изложба на открито. По улиците се движат най-новите модели на най-престижните марки, толкова чисти и перфектни, както са във фирмените магазини. Тим обаче изобщо не ги

отразява, а аз само ги добавям наум към лукса, реда и чистотата, сред които се движим.

Опитвам се да осмисля идеята да възприемам работата си като цифра. За тази цел трябва да погледна на трейдинга от позицията на счетоводител, който безпристрастно изчислява фирмените резултати и е напълно наясно с реалното състояние на компанията. А състоянието на моята трейдърска „компания“ съвсем НЕ е такова, каквото ми се иска.

- Първо трябва да оцелееш

и едва тогава започни да мислиш за печалба – включва се Тим, сякаш в отговор на моите разсъждения. – Трейдингът НЕ прощава дилетанството и единственият начин да оцелееш е да действаш професионално. Всеки може да си отвори сметка и да започне да търгува, но ще оцелеят само тези, които достигнат професионално равнище и започнат да правят нещата както трябва.

Откриването на ситуации с +CO е като брането на гъби – трябва да отличиш ядливите от отровните. Разбери, трети вариант просто няма. Или трябва да започнеш да печелиш или незабавно се махай от трейдинга, защото иначе това ще завърши катастрофално за теб. И тук не става въпрос само за финансовата загуба, по-страшното е, че ще пострадат също психиката и здравето ти.

- Явно е, че преломният момент има няколко измерения – философски отбелязвам аз.

- Преломният момент винаги започва отвътре навън – отсича Тим. – Така е и на пазара, и при човека. Никакво знание няма да те промени само по себе си, без да поискаш и да положиш усилия да го направиш.

Смяташ ли, например, че този перфектен ред и чистота наоколо се поддържат от само себе си. Нали не мислиш, че това е някакво извънземно място. Тук живеят напълно реални хора, но виждаш, че те са

постигнали изключителни неща с мисълта, волята и упоритостта си. И уникалното е, че то не само е постигнато, но и се поддържа постоянно.

Нагледно виждаш с какъв ред и дисциплина луксозният град се преустройва в състезателна писта. Тази трансформация е уникална с голямата предварителна подготовка, който я предшества, с прецизността и бързината на изпълнение и с начина, по който се съчетава с обичайния живот на града.

Виж, Стив, импровизацията е нещо много забавно, но само с нея **НЯМА** да постигнеш устойчиви положителни резултати в трейдърската професия. Ще имаш върхове и спадове, ще се мяташ между възторг и униение, но *най-добрият* резултат, който ще постигнеш е да тъпчеш на едно място. Ще хабиш много енергия и емоции, но въпреки това дълготрайният успех ще ти се изплъзва.

Базовата идея и формулата на успеха НЕ можеш механично да ги „закачиш“ към начина, по който търгуваш. Цялата ти търговия трябва да бъде подчинена на стремежа да спечелиш. Но, за да постигнеш една хубава положителна цифра, трябва да бъдеш много концентриран върху това, което правиш и да си създадеш режим и навици, подчинени на строги правила, и ред.

„Тайната“ на стратегията за печалба НЕ е в нейната уникалност, а в методичността, с която я изпълняваш. Необходим ти е строг правилник на „вътрешния ред“ и желязна дисциплина винаги да се придържаш към него.

Още веднъж накратко:

Преди цената да е показала какво има намерение да прави, всяко мислено дорисуване НЕ е нищо повече хазартно предположение.

~\$~

Хората често бъркат красноречието с правилността.

~\$~

Работата на трейдъра НЕ е да гони печалбата, а да НЕ се краде, да НЕ мами сам себе си и да действа методично и последователно.

~\$~

Когато „изпревариш“ завършването на модела, твърде е възможно да попаднеш в ситуация моделът изобщо да НЕ се изпълни.

~\$~

Трейдингът е тежък и сериозен бизнес, прилича на игра, но това е игра на живот и смърт.

~\$~

На пазара ти си само трейдър, което НЯМА нищо общо с това за какъв се мислиш и какво си постигнал в някаква друга сфера.

~\$~

Твоята цел в трейдинга е просто цифра, положителна цифра, безчувствен резултат от едно уравнение.

~\$~

Само и единствено цифрите, които са от другата страна на уравнението, имат значение за това каква цифра ще излезе накрая – положителна или отрицателна, малка или голяма.

~\$~

Трейдингът НЕ прощава дилетанството и единственият начин да оцелееш е да действаш професионално.

~\$~

Откриването на ситуации с +CO е като брането на гъби – трябва да отличиш ядливите от отровните.

~\$~

Преломният момент винаги започва отвътре навън – както на пазара, така и при човека.

~\$~

„Тайната“ на стратегията за печалба НЕ е в нейната уникалност, а в методичността, с която я изпълняваш.

~\$~

Успехът е огледало на характера

Макар да сме се отклонили от булеварда на изящните изкуства, изящните магазини, автомобили и сгради не показват признаци на изчерпване. Улицата бавно се спуска надолу по хълма на Карло, но все още сме далеч от пристанището и от финала на първата ни разходка в Монако. За разлика от мен, нашите дами поддържат голям запас от енергия и стръвта им към модните бутици също не е на изчерпване. Затова предлагам на Тим да приседнем в градинката, която се е изпречила на пътя ни.

- Основен компонент в стратегията за печалба е твоето поведение като трейдър – подхваща Тим, след като с облекчение се отпуска и опъва крака напред. - Установявам, че при теб се наблюдава голяма празнина в това отношение и затова ти препоръчвам да си запишеш три фундаментално важни неща, които е много важно да възприемеш и прилагаш. Те са:

- *устав*
- *статистика*
- *адаптация*

Разбери, това са отличителните черти на професионалиста в трейдинга, които те издигат НАД нивото на дилетантизма. Можеш да вярваш или да не вярваш, но със случайни и хаотични действия на пазаранито ще оцелееш, нито ще преуспееш.

Хората казват, че не можеш да постигнеш различни резултати, ако продължаваш да действаш по един и същи начин. В началото на своята кариера – доверява ми трейдърът милионер – аз правих продължителни опити да опровергая това правило и сумарният резултат от тези опити беше петцифрена загуба и дълбока депресия.

Голямата ми грешка беше, че НЕ променях кардинално своята търговия. Губех, източвах сметката си, но внасях нова порция готови пари и продължавах да търгувам по старому, успокоявайки се, че трупам опит. Всъщност, трупам само загуби и повтарях един и същи грешки и... резултати.

Един прекрасен ден разбрах, че така повече НЕ може. Спях и

започнах всичко отначало.

Написах си устав и си наложих твърдо да го спазвам. Помниш ли, на семинара за програмиране на успеха направихме паралел между трейдъра и командоса. Тогава говорихме за друго, но уставът също е нещо, което ни доближава до военизираните хора.

Казах ти, нашата работа е на живот и смърт, и е много сериозна. Затова първото и най-важното нещо е да оцелееш. На пазара ти си като на война, а кое е това, което поддържа бойния дух и дисциплината в армията? Уставът и неговото категорично изпълнение.

Преди малко го нарекох *правилник на вътрешния ред*, но както знаеш ние, цивилните хора, много често се изкушаваме да нарушаваме правилниците и да заобикаляме законите. В армията обаче уставът се спазва императивно под реалната заплаха от драстични санкции. Затова реших за себе си, че правилникът на трейдъра трябва да го нарека устав и да го спазвам като устав.

Разбери, Стив, никаква стратегия за печалба и никакви знания за пазара НЯМА да ти помогнат докато не си наложиш

да осечеш импровизациите.

Именно затова ти е необходим устав. Приемайки да се подчиняваш на своя устав, твоето поведение *стъпва* върху разписаните в него правила. Ти имаш

предварителни отговори при какви ситуации действаш и кога НЕ предприемаш нищо. Получаваш „гръб“ на своите избори, елиминираш емоциите и субективизма.

Ти не си Хамлет, който се чуди: „Да затворя или да не затворя? Това е въпросът?“ Ти не можеш да си позволиш лукса да се колебаеш. Хамлет е един объркан човек, но трейдърът е войник който във всяка ситуация трябва да знае какво *трябва* да направи и решително да действа.

Пак ще ти кажа – продължава спокойно Тим, - ако искаш да импровизираш, откажи се от трейдинга, стани творец и се отдай на музата си. Като журналист, ти си свикнал да те водят поривите на вдъхновението ти, но в трейдинга това е пагубно за твоите резултати.

Без ясни правила и без тяхното стриктно изпълнение няма дисциплина. Какви са твоите правила? Как ще ги изпълняваш, когато не знаеш какви са и ги нямаш написани пред себе си? Как смяташ, че можеш да се възползваш от +СО, което пазарът понякога ти дава, без ясни критерии за преценка и поведение?

Уставът е задължителен в периода на твоето израстване. Разбери, не може и двамата с пазара да импровизирате, единият трябва да има план. И това си ти! Разбери, никой в „цивилния“ си живот НЕ се ръководи от такива строги правила. Но за професионалната изява на трейдъра това е задължително. *Помогни на волята си да го постигнеш!*

Трейдърът милионер спира и мълчаливо ме изчаква да си запиша неговите съвети. Нямам време да осмисля казаното, но го приемам като чиста монета, защото произлиза от неговия практически опит, позволил му да превъзмогне своите загуби, както приказния барон Мюнхаузен се е изтеглил сам, дърпайки се за косата си.

- Това, Стив, ти е

домашна работа # 1.

Записваш *Устав на трейдъра... (твоеето име)* и отдолу точно дефинираш: времевата рамка, на която анализираш, какви са ситуацияите с +CO, които отиграваш; какви са нивата на вход и къде търговската ти идея се разваля. Описваш и тактиката си за отиграване – ще има ли още входове, къде са техните стопове. Определяш си риска за всяка една позиция, както и максимален drawdown на седмица и месец....

Много е важно СЪЩО да прецениш за какво *отиваш на лов*. Пернат дивеч ли ще обстрелваш или ще дебнеш за нещо по-едро. Във всеки случай НЕ стреляш по-всичко, което се движи. Това е много важно да го възприемеш като принцип в трейдинга и то трябва да бъде разписано в твоите правила. Така ти ще спреш да се изкушаваш от едно или друго движение, а ще чакаш САМО това, за което си дошъл.

След като напишеш своя устав и го научиш като стихотворение, започваш да го спазваш. От устава няма никакъв смисъл, ако той стои само на хартия, а на практика действаш както досега. В него фигурират твоите действия на пазара и ти трябва стриктно да се придържаш към тях. Щом започнеш да търгуваш според правилата, които сам си си наложил, веднага се заеми със

задача # 2 -

воденето на статистика. Казах ти го и пак ще ти го повтора: „За печалбите ти ще се погрижи пазарът, но за загубите отговаряш ти.“ Ти си този, който допуска да се случи едно или друго с твоята сметка. И ти си този, който трябва да знае, как и защо са се появили отрицателните цифри. Винаги трябва да си наясно накъде се движиш.

Води статистика, за да видиш нагледно своята търговия. Колкото и да си уверен в себе си, твоята статистика винаги ще те удиви. Само тя ще ти покаже дали се движиш в правилното направление и къде са

слабите ти места. Само цифрите в статистиката ти определят дали оцеляваш или потъваш.

- Можеш да оцелееш и като лъв, и като газела – правя плах опит да се пошегувам, - важното е да НЕ си най-бавната газела.

- Дори и няколко пъти да не си – контрираме ме веднага Тим, - все някога ще станеш най-бавната газела и оцеляването ти ще приключи. Лъвовете ще те изядат! Ти сам избираш дали ще живееш като плячка и ще трепериш какво ще ти донесе следващия ден на пазара. Или ще бъдеш трейдър-хищник, който мързеливо се излежава и ловува само от време на време. Ако си в ролята на плячката, твоят живот винаги е под заплаха, докато хищниците се учат да оцеляват само докато пораснат. След това сами започват да ловуват и да се грижат за себе си.

Но дори и да си най-свирепия хищник,

винаги трябва да си готов да спреш

да направиш крачка назад или да смениш тактиката. Това качество се нарича адаптивност и е *третият фактор* за твоята успешна търговия. Дари и в дивата природа, хищниците гонят своята плячка САМО докато разполагат с предимство да я хванат. Когато това предимство изчезне, те спират и чакат друг сгоден случай. Така действа и професионалният трейдър.

Запомни, упорство трябва да употребяваш САМО върху собственото си изграждане, но в никакъв случай не го пренасяй в поведението си на пазара. Стопявал съм не една и две сметки – признава своето безумство Тим, - проявявайки инат да държа губещи позиции. Повярвай ми, жестоко упражнение и за психиката, и за сметката. И напълно, напълно безсмислено.

Най-важното, когато нещата тръгнат срещу тебе, е да се спасиш колкото се може по-рано. Има моменти, когато ситуацията изисква да *приемеш* поражение от пазара. Направи го решително и затвори губещата

сделка, за да можеш нормално да продължиш играта, а не да осакатиш депозита си или да върнеш на кота 0 натрупана печалба.

Ако нещо не се получава, както трябва, ако виждаш, че влизаш в задънена улица, СМЕЛО направи крачка назад. Спри и прецени нещата отново. За разлика от много сфери в живота, търговията НЕ изисква от нас да отстояваме себе си на всяка цена. Конформизмът в нашата работа не само, че не е недостатък, той е професионално *необходимо* качество. Затова трябва да си готов мигновено да смениш мнението си щом пазарът смени своето...

- и да направя нов избор като се откажа от предишния – добавям аз, без да прекъсвам записките си.

- Разбери – извисява глас трейдърът милионер, - няма никакво значение какви са твоите предположения, прогнози или анализи след като пазарът НЕ ги изпълнява.

Трейдърската интелигентност

изисква мигновено да се откажеш и да забравиш всеки търговски сценарий, с който пазарът „отказва“ да се съобрази. Не се заинатявай, защото от това САМО ти ще пострадаш. Ускорявай крачка единствено, когато се движиш в правилната посока.

Адаптивността е основният фактор за еволюцията на всички живи организми, които населяват Земята. Винаги са оцелявали и продължавали напред само тези, които са се приспособявали към условията и промените. За да постигнеш успех като трейдър, ти си длъжен да правиш абсолютно същото. Забрави своето човешко високомерие и бързо се приспособявай към промените на пазара.

Пазарът, Стив, не произвежда никакъв продукт. Тук парите НЕ създават нищо, а единствено сменят своите притежатели. Затова във финансовата сфера *трайно*

печелят САМО професионалистите. За да бъдеш един от тях, ти задължително трябва да притежаваш техните качества и да правиш като тях.

Разбери, пазарът НЕ е измислен всички да печелят. Това просто е невъзможно. Затова тук НЯМА устойчиви закономерности, които да ти гарантират положителен резултат. Корелациите непрекъснато се променят и на тях НЕ може да се разчита. Известни са много случаи, когато хора, печелили години, изведнъж изгубват тази способност, а заедно с това и спечелените си пари. Условиата на пазара се променят и всяка механична стратегия престава да работи.

- Няма ли противоречие – питам аз, за да получа още разяснения - между необходимостта от адаптивност и стремежа ни да използваме повторението на историята?

- Виждам, че внимателно ме слушаш – усмихва се трейдърът милионер. – Способността да се печели дългосрочно означава трейдърът да не се пристрастява към определен сценарий и в същото време да разчита на вътрешно присъщите закономерности, които движат пазара.

Отлично знаеш, че никой индикатор или новина не дават сигурен сигнал за движение в определена посока и затова никоя стратегия, която стъпва на тях, няма да доведе до продължителен успех. Но въпреки това има една малка група от трейдъри, които успяват дългосрочно да печелят. Любителите на конспирациите считат, че това са хора, които „пишат“ правилата на играта и предварително знаят какво ще се случи. Но те уверявам, че това НЕ е така.

Аз самият – натъртва Тим - не съм някой от „законотворците“, не разполагам с вътрешна информация, но умея да се приспособявам към промените на пазара. А моята стратегия за печалба стъпва на базова идея, изведена от същността на пазара.

Много е важно да възприемеш, че в нашата професия

адаптацията се награждава с оцеляване.

Пазарът не може да бъде покорен, стани част от него! Нямах силата да налагаш волята си върху пазара, нито способността да отгатваш бъдещето и затова е напълно безсмислено да се опитваш да го правиш. Може понякога и да успееш, но много по-често ще търпиш разочарования и загуби. Остави се на течението, позволи на цената да те понесе натам, накъдето е тръгнала, и ще бъдеш възнаграден с увереност, спокойствие и добри печалби.

- Както винаги – вметвам аз, - ти формулираш прости принципи, които съвсем не е лесно да се спазват.

- Тази „проста“ тактика трудно се прилага на практика, защото трейдърът трябва да потисне своя стремеж да се изявява. За всеки деен човек е НЕприсъщо да се остави на течението и да приеме, че това е правилният начин на действие. В трейдинга обаче е именно така. В нашата професия не оцеляват нито най-смелите, нито най-умните, а тези, които най-добре реагират на промяната.

В същото време трейдърът трябва да има увереност, че действа правилно, а това може да се постигне само, когато търгува в синхрон с пазара. Да променя своето мнение съобразно капризите на ценовото движение и да се придържа уверено към принципите и силите, които стоят в основата на пазара.

Не ми е съвсем ясно как мога да приложа това на практика, но не успявам да попитам защо адаптивността НЕ включва промяна и на генералната стратегия за печалба, тъй като Тим без забавяне продължава:

- Запиши си, Стив, и никога НЕ го забравяй:

трейдингът винаги трябва да бъде удоволствие.

Платил съм този извод с петцифрена сума. Затова съм станал жесток към загубите си, но добър към себе

си. Повярвай ми, беше ужасно, когато правех обратното. Няма по-разяждащо нещо от надеждата, че цената ще се върне в твоята посока. Тя замъглява съзнанието и от трейдър се превръщаш в мечтаещ комарджия.

Наистина, аз НЕ вярвам в прецизния вход и затова понякога позволявам на цената да направи доста пипсове срещу мене. Но винаги знам къде трябва да сложа край и да изляза от позиция *преди да започна да се ненавиждам*. Отдавна не разчитам на оптимистичния вариант, че цената всеки момент може и да се върне. Дори и това наистина да стане, през времето, докато чакам, аз ще поема огромно психическо напрежение, което е по-скъпо от всяка загуба. Все пак аз съм по-важен от парите, защото винаги мога да ги изкарам ОТНОВО.

Запомни, Стив, загубата НЕ е провал! Дори и в унисон с дългосрочния си сценарий, понякога се налага да направиш крачка назад, да затвориш губеща позиция и да изчакаш нов set up преди отново да се върнеш в играта.

- Знаеш ли, Тим – въздъхвам аз, - имам голям проблем с

приемането на загубата!

Не знам дали при всички е така, но лично аз всячески се стремя да избегна задействането на стоповете. Използвам различни „трикове“ в това отношение, макар да си давам сметка, че в повечето случаи те НЕ ме спасяват от поражение.

- Откровено да ти кажа – отвърща минорно трейдърът милионер, - този психологически проблем е много сериозен и ние го носим от реалния живот. Като трейдър обаче НЕ можеш да избегнеш загубите, а и НЕ бива да ги оставиш на капризите на пазара. Затова задължително трябва да ги контролираш и то с ясното разбиране, че от това зависи съществуването ти като трейдър.

Първото нещо – посочва Тим към бележника ми, за да го запиша – е никога да не слагаш стоп с *мисълта, че цената няма да стигне до него*. Дори напротив, „вади“ рискуваната сума предварително от сметката си, запиши си остатъка на лист и го постави пред себе си.

Рискуваната сума ти вече си пожертвал и е много полезно да виждаш, че вече НЕ разполагаш с нея. Освен това, този метод действа дисциплиниращо по отношение размера на стопа и те възпира от изкушението да го увеличаваш, когато стане напечено.

Другото нещо е, че стопът НЕ може да е „във въздуха“, а *на ниво, където нещо се променя*. Винаги трябва да си наясно къде сценарият се разваля, а щом виждаш, че нещата стремително отиват натам, затвори дори и по-рано. Никога не оставяй позиция с надеждата, че пазарът ще те пожали.

Разбира се, в *никакъв случай не трябва да търгуваш без стоп*. Смелчаците, които го правят, всъщност рискуват целия си депозит. Други пък винаги слагат стоп, но с лекота го местят на „безопасно“ разстояние, щом цената застрашително го приближи. А това е съвършено същото, както ако изобщо да не го слагаш.

Всеки стоп, колкото и далече да се намира, има реален шанс да бъде изпълнен. А неприемането на поносима загуба по желание в много случаи води до приемане на загуба по нежелание, но вече в разрушителни размери.

- Всичко това прекрасно го разбирам, но някаква „дяволска“ сила ме кара да „бягам“ от загубите, а това наистина обикновено води до по-големи загуби. Да не би подобно поведение да е проява на стремежа ми към high level?

- С неприемане на загубите, директно забрави за high level и изобщо за трейдинга.

- Утешавам се с мисълта на Хенри Форд, че успехът е 99% провал.

- Но това е само ако се учиш от провалите и променяш поведението си. И не забравяй, загубите лесно се натрупват и трудно се наваксват. Ако „издухаш“ 50% от акаунта си, след това ти трябва 100% увеличение, за да се върнеш на нула.

Знаеш ли, Стив, само дилетантите позволяват на пазара да се разпорежда с парите им, докато професионалистите дори НЕ влизат на позиция, когато стопът им НЕ е *приемливо* близо. За да изпълним целта си да печелим, стриктно трябва да държим под контрол възможните загуби.

- Това е напълно естествено желание, независимо дали си професионалист или аматьор. Защо първите успяват, а вторите - не?

- Когато начинаещите започнат да търгуват, те си мислят, че за да го постигнат са им необходими само знания и пари. Професионалистите обаче са установили, че това НЕ е достатъчно, трябва и характер. Дори нещо повече – ако имаш знания и характер, парите САМИ ще дойдат при тебе. А и парите винаги *намират* хората, които умеят да ги „отглеждат“ и увеличават.

- Все пак професионалистите НЕ са се родили такива, а също са започнали като аматьори. Това не е ли задължителен етап от израстването, през който начинаещият набира

потенциал да стане професионален трейдър?

- Абсолютно вярно, но какво е потенциал? Очевидно е, че това са някакви предпоставки и нищо повече – отговаря си сам трейдърът милионер. - Едно дете например, се ражда с потенциал за музикант, но ако не получава подкрепа от родителите си или пък ако самото то е мързеливо - без воля, търпение и упоритост, неговият потенциал се изпарява.

- Определено, това важи и за нашата професия!

- Напълно. Какво значи да имаш потенциал за трейдър? Известно е, че дарба или шесто чувство НЕ

могат да ни помогнат в нашата работа. Следователно трейдърският потенциал се съдържа единствено в знанията на начинаещия. Но ако теориите и стратегиите, които той познава, формират неговия професионален потенциал, липсата на устойчивост на характера и дисциплина стопяват този потенциал като кубче лед върху горещ пясък, а сметката му потъва и скоро изчезва без следа.

- Знаеш ли, четох някъде, че успехът е огледало на характера. Явно, това не е просто афоризъм, а синтезирана опитност.

- Самата истина, Стив. Постигането на high level във всяко едно поприще изисква пълно себеотдаване и много усилия. Но, докато за „трудните“ професии хората не си правят никакви илюзии, търговията на финансовите пазари създава *измамното впечатление*, че е лесна за практикуване.

- В действителност самото търгуване наистина лесно се усвоява, но трудностите започват оттам нататък.

- А именно в преодоляването на трудностите се проявява силата на характера. В нашата професия това е още по-трудно, тъй като трудностите за преодоляване са основно вътре в нас самите. Малцина обаче осъзнават необходимостта да променят самите себе си, а още по-малко правят реални стъпки да го направят.

Още веднъж накратко:

Не можеш да постигнеш различни резултати, ако продължаваш да действаш по един и същи начин.

~\$~

Не може и двамата с пазара да импровизирате, единият трябва да има план.

~\$~

За печалбите ти ще се погрижи пазарът, но за загубите си отговаряш ти.

~\$~

Упорство трябва да употребяваш САМО върху собственото си изграждане, но в никакъв случай не го пренасяй в поведението си на пазара.

~\$~

Ускорявай крачка единствено, когато се движиш в правилната посока.

~\$~

Трейдърът трябва да е жесток към загубите си, за да е добър към себе си.

~\$~

Само цифрите в статистиката на твоята търговия определят дали оцеляваш или потъваш.

~\$~

Ти сам избираш дали ще търгуваш като плячка или ще бъдеш трейдър-хищник.

~\$~

Конформизмът в нашата работа не само, че не е недостатък, той е професионално необходимо качество.

~\$~

Няма никакво значение какви са твоите предположения, прогнози или анализи след като пазарът НЕ ги изпълнява.

~\$~

Пазарът НЕ е създаден всички да печелят.

~\$~

Остави се на течението, позволи на цената да те понесе натам, накъдето е тръгнала, и ще бъдеш възнаграден с увереност, спокойствие и добри печалби.

~\$~

Пазарът не може да бъде покорен, стани част от него!

~\$~

В нашата професия не оцеляват нито най-смелите, нито най-умните, а тези, които най-добре реагират на промяната.

~\$~

Способността да се печели дългосрочно означава трейдърът да не се пристрастява към определен

сценарий и в същото време да разчита на вътрешно присъщите закономерности, които движат пазара.

~\$~

Моята психика е много по-важна от парите, защото тях винаги мога да ги изкарам ОТНОВО.

~\$~

НЕ можеш да оставиш загубите си на капризите на пазара.

~\$~

Нежеланието да приемаме загубите носим от реалния живот.

~\$~

Никога не оставяй позиция с надеждата, че пазарът ще те пожали.

~\$~

Загубите лесно се натрупват и трудно се наваксват.

~\$~

Само дилетантите позволяват на пазара да се разпорежда с парите им.

~\$~

Малцина осъзнават необходимостта да променят самите себе си, а още по-малко правят реални стъпки да го направят.

~\$~

Заклучение

В тази безплатна част от „Стратегия за печалба“ не са включени всички раздели от третата книга. И причината за това е, че „Уроци на трейдъра милионер“ все още се продават в някои от големите книжарници в цялата страна, както и в списание Трейдър. Все пак обаче получих разрешение от издателя за тази безплатна версия, за което трябва да сме благодарни.

Първите три книги от поредицата отдавна не се продават като електронни заглавия, тъй като през 2016 г. те бяха обединени в общо хартиено издание, където освен тях е добавена и още една книга четвърта, наречена „Машина за пари“.

Повече подробности за пълното издание можете да намерите в лендинг страницата на книгата:

<http://books.trade4win.info/>

както и на нейната фейсбук страница:

<https://www.facebook.com/millionaire.trader.lessons>

Пълното издание „Уроци на трейдъра милионер“ можете да закупите с наложен платеж от списание Трейдър:

<http://trade4win.info/?p=10664>

Списание Трейдър е и единственото място, от където можете да закупите книгата с автограф от автора:

<http://trade4win.info/?p=10666>

*Искрено ваш:
Стефан Трашлиев*

За автора:

Здравейте, казвам се Стефан Трашлиев и от няколко години се изявявам като индивидуален трейдър на финансовите пазари. Докато усвоявам тази професия, все повече се убеждавам, че тя предоставя великолепна възможност за постигане на финансова независимост. Затова реших, че е полезно да споделям свои и чужди знания, необходими за трейдинга. За изпълнението на тази цел се ползвам от дългогодишния си опит като журналист популяризатор.

От комбинацията между двете се появи списание Трейдър - <http://trade4win.info/>. Неговата тематика е концентрирана върху изграждането на умения за успешна търговия на финансовите пазари. Публикувам интервюта и стратегии на професионални трейдъри, новини и анализи за форекс и други финансови инструменти.

В продължение на моята популяризаторска мисия, пиша и издавам книги, посветени на темата как да печелим на финансовите пазари. В тях систематично описвам някои умения, техники и стратегии за самоизграждане на трейдъра. Всички тях съм научил от своите ментори и ползвам в индивидуалната си трейдърска практика.

Профил: <https://www.facebook.com/stefan.trashliev.5>